

— Ну іди ж, іди! Що вона тебе з'їсть чи що? — звернувся до Шмалька й голова.

Збентежений Шмалько, ховаючи очі від зневажливих поглядів комсомольців і молоді, що зібралися в сельбуді, швидко рушив між рядами лав на сцену. Як тільки вийшов, до нього рвучко кинулась Катря. Пошарудівши коло кишені парубкового френчу, вона намацала там старий КІМ'івський значок.

Далі гнівно глянула на Шмалька й надривно вигукнула:

— Сволоч ти, а не комсомолец! Дезертирів нам не потрібно!

З цими словами вона рвонула значок, і він, відзенькуючи підлогу, покотився по долівці.

Вигуки „правильно“ й буряні оплески покотились понад низькою сельбудівською стелею, а Шмалько, розгублено, увесь причавлений несподіванкою, все ще стояв на сцені...

— Ну, — закінчив Сладун, — більше питання про Шмалька й не обговорювали. Одноголосно ухвалили виключити з комсомолу, як дезертира...

— А чого ж його поновили? — не розумів я.

— Ось про це я й хотів додати, — тоненьким голосом промовив Ванвер. — У тому й справа, що його не поновили. То він брехав! Учора я говорив із секретарем їхнього партосередку. І взагалі, Хтанасю, — звернувся Біня до Сладуна, — ти з ним тепер обережніше...

— Гаразд, — з готовістю відповів Хтанась — Правильно! Гажету треба робити чистими руками!

ВАДИМ СОВКО
РОТ ФРОНТ

Над Ессеном
тихо повисла ніч.
Але
не спить Ессен.
Наче вартові замислені
вп'ялись димарі
в піднебесся.
У склені заводу
скринь кути.
Підійшов робітник,
Залитав:
— Куди?
І той, що на скрині
літери сіяв,
тихо сказав:
— У Росію.
У скрині оцій
новенький варстат,
Побіжить під ним
за верстою верста.

Він побачить комуну
швидше ніж ми.
І другий сказав
— А ну нажми.
Вітер
хмари на небі кришив,
Розганяв їх
чорною піною.
Щось робили
німецькі товариші
Над розкритою скринею.

На вартаті
червоні літери
виглядають
з шматків кордону.
Для них кордони
стерто.
К чорту
всякі кордони!
І над землею:
червоним мечем,
Лякаючи володарів
країн і корон,
несеться,
загрожує
вогнем пече
— Рот фронт.

У своїй борні
ми не самотні.
За нас пролетар
всієї землі,
І ми
Упевнено несемо дні
в соціалізм.

БАСИЛЬ ШАХТ

ШАХТ

Нас багато прийшло до шахти
З синіх селищ,
З міст далеких,
Щоб тримтінням вагончиків,
Шумом лопат
Напоїти
Забої і штреки.
Крізь негоду,
Крізь простори гін

Привітання гомонам рудні...
І побігли
Взірцем
Під уклін
Помережені кайлами будні.
Шахтний гуркіт
У вухах
Гудить,
На обличчях
Кварцитні плями...
І безкраї тіні руди
На — гора видаємо
Зверх пляну.
Ще на шахтах
Триває борня,
Шахтарі
Загартовують зброю...
Ще так часто
В тривожних вогнях
Захлинаються штреки й забої.
Нас багато прийшло до шахт
З синіх селищ,
З міст далеких,
Щоб тремтінням вагончиків,
Шумом лопат
Напоїти
Забої і штреки.

ДМИТРО БОБРИКІВ

ПЕРЕМАГАЄ МОЛОДІСТЬ

Оповідання

В кутку механічної майстерні, на частинах розібраного транспортера сидів підстаркуватий слюсар — Максим Федоренко.

Сивуватими очима обводив приміщення, де лежали обрізки сталі, шестерні, а осторонь стояли квадратні столики, вимані в слюсарний тавот. Варстати перепочивали — і в майстерні була тиша. Слюсар Максим нерідко кидався з свого місця, бо йому здавалося, що хтось підходить до дверей майстерні. Пильно глядав вхідні сімці і, впевнившись, що комсомолія ще не повертається з обіду, знов примощувався на колінчастому валові і поволі заглиблювався в себе. В зубах висіла рогова люлька, що рідко випускала клубки сизого диму. Майстерню наповнило яскраве сонце, весело граючись веселими зайчиками на частинах розібраних машин. Кабанами лежали колінчасті вали, шестерні — відігріваючись на сонці. Максим Захарович сидів нерушно, жмурих очі, долонею захищаючись від настирливих

променів. У руці перекидав невеличкий кусочок сталі, і потім пильно оглянувши його з усіх боків, обережно поклав до шени чорної спецівки.

— Це — благородний рапіт — пригодиться, — і посміхався у кудлату бороду.

Згодом встав, неспішно, розміреними кроками пройшов вздовж майстерні, заглянув у коридор, — відтілю у вічі вдар темрява, щільно притиснув двері й попрямував до вікна.

Крізь шибки з широких вікон було видно, як снують рейках навантажені вагонетки, як спарено бігають люди камнедробарки, кидаючи камінь у розкриті горло. Камінь бив на дрібні грудочки, що потім звалися „щebroю“, і жолобками подавався до бетономішалки — де знайомився в ковші з піском водою, і довго перемішувався в барабані.

Бетономішалка, кахикнувши двічі на пусту, третього разу випускала з двохзубового рота бетонозаміс, що його підхоплювали на вагонетки цупкі руки і відвозили ген-ген до місця, де була вкладена арматура. Бетонозаміси один по одному трапляли в обійми арматури — і створювали міцні гранчастовпи. Слюсар Максим задивився на цих жвавих робітників брезентових спецівок, йому було злісно, і він снішив передати погляд. Тінь вікон лягала в кутки. По шляху до майстернікого не видко. Максим Захарович перевів погляд на білий апарат — на якому красувалася гарна з червоної міді тівка, а на ній видавлені літери „Дейч“.

Всередині щось загарчало лютим звіром.

— До біса тепер все.

Дотепер мав добрий зарібок, а тепер... слюсар Максим покивав головою, і почухав там, де й не свербіло.

— Комсомолія в техніку носа суне — збиває розцінки, встуває якісь промфінпляни, та зустрічні пляни, а такого свідомого робітника як Максима Федоренка — викликають на змагання. Це ж що? Глузування з свідомого робітника? На змагання викликають! Пхі — папаньва голопуза. Глузування й більш чого. І після того, як Максим викладав всі свої почуття — в нутро голодало на факти — він вважав себе правим, і йому билось легше. Кругом обдивлявся поглядом переможця, став у позу офіцера, що оглядає своїх підлеглих, і злість потроху таяла, як сніг на передвесінньому сонці. А тепер знову в голі старі думки верталися.

Де бачили, щоб „Дейча“ за п'ятнадцять карбованців дили? Га? Ще в 1925 році в Миколаєві лагодив, шість сят брав.

А потім і там якісь задріпані скубенти — спеціалізуватися приїхали — знову перевороти, знову зниження розцінки. Від не полюбив виробництва. Чужим і холодним робився заводом остогидали рвучкі варстати й інакше дивився на заводські труби. Тягло додому, туди, де плекали золоті жита, пахучі квіти,

розкішно всміхалось життя. Згадав Чебердюка, добре міцне господарство й остаточно вирішив покинути завод.

Підкріпив господарство і товсто зажив. Добра господарська мишка з Чебердюком додавала жару в безтурботне його життя.

Жінка Палажка варила смачні з сиром вареники, підливала сметану — і було солодко.

А яке йому діло до того, що жінка має трьох наймитів? Бож господарство лічилося на Палагеї Федоренко — і він, Максим, начебто був пасивним його членом. А тепер знову, коли життя поставило питання руба:

за чи проти —

коли колектив став об'єктом боротьби клас, коли Чебердюкове гніздо було геть змите хвилею суцільної колективізації, а він, Максим, потрапив до чорного списку, — Чебердюк сказав:

— Максиме! Чого нам тут ждати? Вже все кінчено. На краще сподіватись не можна.

У волозі заховав Максим Чебердюкові слова. Згадав про свою кваліфікацію, і наче в тумані повстав знову завод, громохкий з тисячами робітників і рвучких варстатів.

Подумавши, жваво відповів Чебердюкові:

— Ідмо.

Тепер, коли сидів на вимазаних частинах, — голову його по-ранили спогади про минуле, і мрії про майбутнє. Аджеж папа римський за нас, — значить червона зараза буде знищена. Аджеж пани офіцери боротимуться за матушку Росію — бож вони хоробрі, своїх завоювань нікому не віддадуть. Відлягало від серця, припливали сили і бадьорили його.

Але знову надходили години, коли він купу всіх своїх невідійсненних бажань відкидав геть і гомонів сам із собою.

— Оце потрапив у бригаду — тут заробиш, тут тільки те й знають, що пляни та промфінпляни, а діла мало.

В очах вставала комсомольська бригада слюсарів, що зараз з ними він працює. Бригада працювала ударно, показувала зразки бойових темпів роботи, висувала зустрічні пляни, знижувала собівартість, а зашкарублий Максим цього не любив.

Для кого і для чого? Для тих, хто в Москві на цареве місце сів? Хто зруйнував його тепле гніздо? Ніколи! — Своїм ворогам допомагати не буду. І ця комсомолія пнеться за темпи, заче задерикуватий кіт за салом.

Взялися за вісім годин полагодити транспортера, за два дні — Дейча.

Побачимо, що буде. Називають себе героями штурмових темпів, та пацанва ж ще... чи давно з Будучу вилізли, а вже — ми зумієм зробити все — і повернувшись, сердито додав:

— Будем бачити.

В коридорі почулося гупання чобіт. Миттю кинувся старий Максим, схопив з долівки ліпший кусок заліза, закрутив у лещата і шарпонував терпугом. Заскавучало залізо. Навиклі руки

з легкістю й швидкістю стали виробляти з нього зовсім не потрібну річ.

Розчинилися двері. В майстерню влився потік молоді. В обличчях — вогонь, а очі горіли радісно з завзяттям. Всі весело реготались, показуючи низку білих зубів. Попереду йшов Олександр Баско, запустивши замазані об слюсарську мазь руки в широкі кишені.

— Працюєш, Захаровичу?

— Еге, — ховаючи посмішку в уста, мовив слюсар Максим Поклав терпуга на варстат і наче стомлено вів:

— Старію вже. Роки дають себе почувати, а тут ще заробітки такі, їсти зовсім нічого — слабну дуже. — Зсередини вирвався Васька Герус, підправляючи кашкета на голові:

— За заробітки мови нема, хіба ви цей місяць мало одержали? — Сто вісімдесят же, здається.

— Да. А толку мало. — ніяковіючи відмовив Максим.

Максим збрався до їдальні, їсти м'ясо. Бригада стала до роботи.

Частина біля транспортера, а частина детально розглядає складного „Дейча“, його нутро було набите шестереньками, валками, мідними провідниками та пугатим магнетом. Оглянувши Захарович усіх. Швидко мотаються в руках молотки, і вазз-скрегочуть драчеві пилки.

Перекусивши губи, він зник за дверима.

Перед ним гадюкою покрутилася дорога до їдальні. Йшов швидко. Вітрець холодив спітніле обличчя. Дійшов, — а там жива черга. Став, оглядає волосаті червонобронзові обличчя робітників, замазану брезентову спецівку.

Робітники ходили навколо його, пересуваючись із місця на місце, гучно кричали, розмахували потрісканими руками:

— Стерви! — топталось в його голові. Заробите на солоній воді. — Воювали в сімнадцятому, і довоювалися, — горохом кидали тепер починайте. —

Стріпонувся від своєї необережності, забувся, що стоїть в черзі — і, оглянувшись, побачив поруч себе присадкуватого з рябуватим обличчям чоловіка. Він зміряв прикро Максим з ніг до голови, обтер кінцем чорної спецівки краплястий потіт на крутому лобі і дав належну відповідь Максимовим настроєм, закінчуючи їх так:

— Нічого, труднощі треба пережити.

— Авжеж, цьому ніхто не суперечить, — вимовлявся Максим радіючи, що все обійшлося добре. Чоловік у чорній спецівці раз скинув на нього очима й далі виказав свої підозріння.

— Да, зразу видно що за кадр. —

Щоб відвернути від себе увагу, він переступив за три кроки ближче до дверей їдальні і розпочав розмову з тим, що був перед ним.

Говорив про гвіздки, про дорогі ціни на Благбазі на шпальтах

і про інші питання, де вважав, що „не прохопиться“. А коли це остогидло, замовк і давав волю думкам.

Пролітав перед очима старий Петроград, майстерня пана Мацевича, де він був за старшого. Життя було!

Подивившись було як роблять, підженеш кого йому сподобатися — і ну до пана. Річкою поллється шампанське, наповнюючи прозорі склянки.

— За успішність в роботі, — плямкне було пан, і солодко загомонить у голові.

У Захаровича покотилася з рота слина.

— От тоді й ударництво й соцзмагання можна було запроваджувати — та тільки ж пан Мацевич робив це не таким способом. Все добре йому полилося з течією швидкої води, залишивши теплі спогади.

До вух слюсаря доносилося гукання залізних листів — тяжкі удари молотів, що неслися від ковальського цеху, стукіт дерева, пронизливий вереск кукушки — все це зливається в заглушливу симфонію трудового дня, і бунтівливо колихаючись стоїть у тебе над будівництвом. До них зриваються з землі нові індустрійні голоси, розтинаючи на куски повітря.

— Шалене будівництво. Старий, а не доводилось ще бачити такого. — Оком сковзнув по будівлях і з купою робітників ввірнув до ідальні.

* * *

Ранок... Сходило сонце. Крізь вікна майстерні пробивалися терпші пасма соняшного світла, розливалися навколо водняним водоспадом, — тихо, плавно відкладали свою красу на людей і машини.

Майстерня була схожа на гуркітливий барабан, де помішалося все, — і людський гомін і строгін варстатів. Пригнувшись вже уперто працювала молодь. Чотири години дня — це кінець виконання замовлення на лагодження транспортера.

Це комсомольське зобов'язання, якому не йняв віри Максим.

— Нажмись, братва! — викрикував Олекса Баско — Дайош стрічний плян — дамо транспортер до трьох годин дня.

Слова миттю перетворювалися в дійсність, і тому всі жваво відповідали:

— Дамо!

Шум придумував усе, роздирав слюсарям ніздрі, все кругом ставалося шалено напруженим, гублячи всяке терпіння.

Частинку за частинкою вкладали молоді слюсарі в нутро транспортера.

Він повнішав, набирал сотні гвинтиків, десятки великих частин, що виблискували мастилом. Прийшов Захарович.

Оглянув оком залізне нутро — і в голові пострілом проне-
лося:

— Ветигнуть. Ветигнуть чорти.

А потім, щоб позбутися тяжких настроїв, дунив себе.
— А може й ні?—сперечався сам із собою.

Час ішов швидкими кроками.

Обід змінював ранок.

Знов, як завжди, вирушали комсомольці до обіду.

Максим залишився до приходу бригади з обіду. Він сів на вимазаному стільці, міцно здавив руками скріпки. Про щось думав—видко не про турботливі для нього питання. Бож обличчя мало принаймні спокійний вигляд. Тепер його цікавило чомусь і питання про „закуску“ сороківкою перед обідом. Невеличка пляшечка—перекидька лежала перед ним, а з неї крапельками випадала сила, що примушує шумити кров—як казав сам Максим.

Аж раптом він про щось згадав. Зморшки, що посіли лобину крутого лоба, непомітно зникали, залишаючи неглибокі рубці.

Руку запустив до кишені—й дістав клубок зібганого паперу, густо списаного чорним олівцем.

Близько підніс його до очей—і впився в папірець, всипав чорненькими значками.

Максime!

Тут залишатись далі неможливо. Занадто вже забільшовичились, правили по саме горло. Нещодавно приїхав сюди Юхим Юдко—і вже запитав нас. Його заява на нас обох уже в портфелі отого червоного лабура. Ідем до Ташкенту — там знайдем спокій

Твій Чебердюк.

А в кутку ледве-ледве міг Максим прочитати таке:

Твоє господарство — теж уже пішло в повітря. Про це маю точні відомості.

Закрутилося в голові: виник Чебердюк у тій позі, коли передавав йому записку під стінами ковальського цеху, де вони зустрічалися, й не помітив, як кристалева крапля сльози впала на руку.

А господарство?

Хіба наживеш таке?

Жалко.

Сльози наче в малої дитини—прискорили свій хід.

Чебердюк має рацію, треба зриватися звідси, бож тут паки з котячих сліз.

Чи пан—чи пропав.

Зірвався слюсар від столика й підбіг до транспортера.

Схилився на нього і голову запустив у нутро.

Всі валки, шестерні, колеса, паски стоять на місці. Коли почепити за ланцюг, він піде в хід. І загуркоче тоді машина, подаючи цеглу й бетон на третій поверх. І Максим буде переможений.

— Ні! Ніколи!

Шарпонувався, зазирнув під варстат, де, скрутившись гачкою, лежали ланцюги до транспортера.

Витяг, підтяг до лещат, і, напруживши м'язи, підніс молоток. Коліщата рівною стежкою покотилися додолу.

— Хай тепер замкнеться комсомолія драна. Ланцюги Галя¹ дістануть не скоро, а тимчасом зчиниться бешкет.

Я з Чебердюком вірвуся відціля—начхат' мені на них.

І перед ним уже вставала подорож до гарячого Ташкенту.

Коли три чверти ланцюга були зіпсовані—коліщата геть повипадали з оковок—Максим зняв ланцюг із лещат. Закинув у куток—а коліщата пильно зібрав і в кутку зарив у кучугуру піску.

Хижим звіром озирнувся навколо.

Все залишалося по-старому.

Машини насторожившись дивились у далечінь—туди, де спарено біля бетономішалки працювали люди в білих брезентових спецівках. Підняв комірчину чорного пальта, насунув на очі замазаного капелюха, і вийшов за двері. Щільно причинив їх, закинув клямку й потяг крученою стежкою.

Під ногами з-під розкиданої цегли витикалась зелена травиця.

Нараз Максим хутко повернувся.

Підійшов назад до майстерні й присів під стіною. Витяг з кишені червоненького бльокнота й огризком олівця на клаптику паперу написав:

Хлопці!

Я неждано захворів. Ви ж знаєте, в мене давно параліч правої ноги. Мені так раптово відбрало її. Мене забрала перша допомога.

На цьому відозва Максимова кінчалась.

Він поставив ще кілька неоковирних крапок, і папірець наткнув на гвіздок біля дверей.

Сам шишгунською ходою зник за рогом будинку. Вже ні про що не думав. Почував себе переможцем над цілою армією ворогів. Хіба хто міг додуматися до цього?

Адже й відомий фантазер Майн-Рід не вигадував таких речей. Йі-бо, прямо чудово.

Тьху—я досі й не помічав про мої великі здібності в цій галузі!

Максим похлопав правою рукою по лівій грудині, і сказав про себе:

— Живи, душа! поки Максим живий, ти забезпечена!

Ха-ха-а-а на всі сто забезпечена.

Чудово! Бий і пий.

Риск благородне діло. Риск і кайдани носить, і винце попиває.

Да-а-а-а.

Зрештою Максим наважився.

¹ Ланцюги Галя—від винахідника тов. Галя.

Своєму вчинкові він зовсім не приділяв уже великої ваги. Трошки ще мурмотів про своїх ворогів, але раптово добрі настрої переважив це.

Гудки варстатів, ударна робота комсомольців, робітники і рабіниче життя.

— Ть-ху-у! На біса воно тепер мені здалося? — Я вільний чоловік. Іду до некучого Ташкенту.

Да-а-а!

І в Дніпрі загула вода-а-а.

Біг до бараку, поперед себе не помічав нічого.

Дивився під ноги і часто дихав. Непомітно зійшов із шляху і йшов навмання. Як раптом налетів на дротяну загорожу. По обличчю потекли краплі крові. Колючі дротяні галки — повпилися в зашкорублі руки. Важко хропучи, піднімався — наче ведмідь після довгого сну, повагом протирав засипані землю великі очі і різко змінив шлях.

Направився туди, де стояв довгий старанно вимазаний білованною барак-поліклініка. З'явившись у барак, Максим крізь бинти замотаної голови мляво оповідав:

— Робота була скажена як ніколи. В запалі не помітив, як зубило слизьким вужем вилізло з рук і попало під наждак, що невпинно робив у повітрі кола, і він сотнями невеличких пматочків розлетівся в усі боки. Кілька нерівних камінців ударилися об його тіло.

Максим клав голову на руку й часто охав.

У бараці всі співчували старому Максимові:

— Отжеж лихо! З кожним буває.

— Так — лихо!

Всі притихали, даючи спокій старому.

Він лягав, уставав, щось намірювався говорити й знову спускався на лікті.

Ліжка перегиналося з боку на бік, розкидаючи неприємні скрип.

Максим побачив, що в бараці ґрунт до втечі вимощено добре, він сміливо викладав вигадані пляни:

— На тиждень поїду додому. Відпочину, і рани позагоюються.

Дехто виряченими очима дивився на нього.

Аджеж місяць тому він казав, що ніякого господарства не має, що він чистий

пролетаріят!

Що ж це?

Але хто посмів би зараз турбувати старого Максима цими запитаннями?

Щось догадувались, але

— Поїду на тиждень додому, —

твердо повторив Максим.

Басистий голос звучав переконливо й владно. Мулярі, серед них жив Максим, давали йому свої замовлення:

— Привези, Захаровичу, махорочки те-б знаєш, покажи, що з села прийхав!

— Авжеж!

Нашвидку змотував матрац і ховав до розмальованої скрині.

— Матрац — за розрахунок, —

думав він.

— Так! — Годиною пізніше Максим сидів у вагоні, що несамоовито біг за чорним поїздом, не відстаючи від нього.

Колеса бились об сталеві рейки, розносячи металловий гамір.

Позаду лишались завод і місто.

Максим зривався в степову зону, де знову зустрічав поле, ліси, степи.

На обрії часто виникали невеличкі хуторки, і так само швидко зникали. Вони нагадували йому гніздо грибів, що витикалися з-під купи листя.

* * *

Група молодих слюсарів поверталася з обіду. Йшли купою, оточивши з усіх боків Ваську Геруса, що жваво розповідав про накази з Райкому щодо роботи в бригаді.

— Комсомолізувати на сто — всю бригаду.

— Утворити гурток Техніки Масам.

— Ширше ударництво і соцзмагання.

Це гасло висувало вперед бригаду до найактивнішої участі в бурхливому житті майстерні. Всі зосередили увагу на Васьці, що жваво доводив перевагу нової форми роботи над старою.

— Аджеж... аджеж...

Васька засипав фактами, доповідав уперто, забувши про те що в животі нещадно панували кольки.

— Нова форма праці поперше ставить завдання озброїти себе всіма досягненнями науки і техніки. Лише тоді ми цілком розв'яжемо питання про реконструкцію промисловости і піднесення врожаю.

Васька говорив завзято, захожуючи всіх уважно слухати його промову.

Він мав хист оратора, і його промови були насичені життєвістю й фактами з роботи їхньої майстерні.

— Молодець Васька, — казали хлопці.

— Обов'язково треба післати його вчитися.

— Так же, Васю? — Васька ніяковів і мовчав.

— До ВТИШ'у обов'язково, інженером будеш, Васю, й нас тоді може ще підучиш трохи.

— Так же, Васю?

Він знову ніяковів — і мляво кидав:

— Кажи гоц, як перескочиш!

— Тьху — та як же не перескочити?

— Кому тоді скакати, як не нам?

— Авжеж!

Непомітно підійшли до дверей майстерні. У вічі кинувся ленький папірець, приколотий великим гвіздком.

Одинадцять пар очей припали до нього.

— Що? Невже?

Всі разом остовпіли.

Зімкнулися уста, не стало тієї веселости.

Хтось розмахуючи руками ускочив до майстерні:

— Пусти. Може жартує?

І лунко понеслося по майстерні.

— Агов, Захаровичу!

Хрипко докочувався голос до кутка і там, здається, гинув Нікого не було чути.

— Що? Невже? — Повставали знов підозрілі питання.

Але порожнеча підтверджувала це.

Мляво ставали до роботи — зрідка сухо посміхалися.

Востаннє мовчки переглядали нутро машини, й, вбачивши що частини на місці, розгинали натружені спини. На боковому ребрі транспортера прибили штамп:

— Ремонт бригади комсомольців.

Поважно дивилась бригада й пишалася з своїх досягнень.

Це ж праця наша! — значить ми, колишні Будучівці — вміємо себе показати справжніми героями праці — на практичній роботі.

Вже думки про Захаровича відійшли геть, їх витиснули турботи про транспортер. А він стояв, високо задравши носа, і дивився туди, де робітники надсаджуючись носили на кирпатих „козах“ цеглу.

Він їх замінить уже завтра.

Завтра по його широкому пасі перекидатимуться з боку бік червоні цеглинки й плавко лягатимуть на долівку третього поверху. Олексу брала нетерплячка — він, узявшись за вимикач, мав включати електричний струм, коли побачив, що ще немає ланцюга.

Не кидаючи вимикач, наказав:

— Тимко й Васько, візьміть і одягніть ланцюг Галя.

Дві постаті метнулися під варстат.

Вп'ялися руками в покручений ланцюг і, витягши на середину, гукнули:

— Ф-у-х — важка, бісяка.

Хлопці бігло зміряли її очима.

Тільки Прокіпець, чомусь уважно нагнувшись, приглядався.

Потім став відступати — бережно ставав ногами, наче гублячи під собою ґрунт.

— Братва! Що це?

Всі тривожно глянули.

Посеред майстерні лежав звівчений ланцюг.

Розковані кінці дивились в усі сторони, а трьох чвертей ланцюга не було зовсім.

На обличчях захолола грізна міна.

Вони побагровіли, налилися кров'ю:

— Шкідництво!

— Що? — визвірився Олекса.

— Шкідництвом, кажу, пахне, — вкинув присадкуватий Тим-ка. Всі гостро переглянулися, наче питаючи один в одного:

— Невже?

У вічі знову падав розкований ланцюг Галя. А голову за-полонили думки про Максима та непевний папірець на дверях майстерні:

— Ні, тут щось не те.

Схопившись руками за голову, бігав Олекса.

— Що? Невже плян зірваний?

— Хто? Коли?

Рої болючих питань поставали перед ним. У кутку, повер-таючись, зненацька об щось шарпонував ногою. Глянув з-під своїх густих брів і . . .

З купи піску визирали коліщата з ланцюга.

— Невже? — Поставало в сотий раз питання. Сон, чи дійс-ність?

Розкований ланцюг — потверджував останнє. Так значить?..

— Хлопці! Максимове це діло.

— Тільки старий ворон міг піти на цю підмість. Так?

— Ти правий, Олексо! — Почув ззаду дружній голос робітни-ків. Понуро стояв транспортер, набитий сотнями невеличких частин.

А частини виблискували мастивом. Знівечений ланцюг ле-жав долі.

— Тепер плян роботи зірваний! — Стирчало кожному в голові.

Тривога. По рейках літали нагружені вагонетки, підвозячи замінь до бетономішалки.

* * *

Бригада зібралась на нараду.

Олекса коротко сповіщав:

Ланцюг Галя зіпсовано.

Дістати його зараз не можна.

Відділ механізації відмовився навіть за місяць роздобути його зам. Він дорого коштує — трудно дістати. Через нас транспор-тер № 14 не може піти в хід. Ми мусимо найти вихід із цього становища — бо ж ми тут винні. Нам припишуть справу за не-бальство до механізмів. Ми зриваємо плян будівництва ко-зани Г-2. А це неможливо! Це справді шкідництво! Сьогодні приходили за транспортером, я сказав — завтра.

Вихід, вихід шукати якнайскорше. Завтра вранці — від кож-ного з вас я чекаю ділової пропозиції.

Кожен уже знав, на що натакав Олекса. Винахідництво — може показати шлях до виходу.

Всі загадково дивилися, копалися в своїх думках. Хотів, щоб це питання розв'язати зараз, щоб зараз вирішити скрутного становища.

Олекса казав далі.

— Наші думки про Максима — вірні. Ніяка перша до його не забирала, в бараці всі бачили, як він, забравши з матрац, відрядився „на тиждень додому“. Про його діла редав куди слід.

Доповідати він скінчив.

Невеличкі рухливі очі втупив у корявий стіл. Довго і тряхнув чуприною.

— Братва, завтра ваше слово! — Всі були вже в двері, почувши Олексин заклик, гукнули:

— Так! Виконаємо.

В гамірливому бараці тускло блимає сторожова. За столом міцно сиділо дві молодих постаті, пильно вглядаючись у блискучо білий папір, де павуком розсівся плян. Чорні то збігалися докупки — то знову, наче чогось злякавшись, гались у всі боки. В такт вицокує годинник, рахуючи хвилини, показуючи годину ночі.

Вже затихли пронизливі звуки гармошки, і тільки в кутомоліні робітники ще жваво розмовляють. Дядько Трохим їхав з колгоспу й розповідає про його життя, про підготовку осінньої більшовицької сівби. На шибках мерехтить світло електроліхтаря, освітлюючи дорогу.

Спить барак — скрізь уже тихо, тихо. Тільки інколи шить тишу хропіння сонного робітника.

Олекса в руках тримає червоного олівця, а Васька щось старанно вчитує з технічної книжки.

Олекса прикладає трикутник до паперу, вимальовує ленькі зубчатки — і потім кине — упиється знову в книжку обличчя в обох серйозність, уважність. Світло електрики тить волосся.

— На завтра, я сподіваюсь, дамо новий тип ланцюга, — гукнув раптом Васька.

— Тебе ж на змагання викликаю.

Олекса нервово кусає кінець олівця, і, швидко перегортаючи сторінки книжки, бурмотить: — Думаю, що й я не відстану.

І навипередки запрацювали мозки.

Швидше замотались у руках олівці, зашепотіли сторінки книжки з технічної бібліотеки.

Вичитували формули, розбирали складні малюнки — уявляли ланцюг нової системи.

Васька пробував міцність рапиту, визначали його придатність для ланцюга.

Що придатніше буде для ланцюга, рапіт чи залізо?

Залізо має основні домішки—сірку, фосфор, силіцій та манган. Перші дві домішки непотрібні, а інші дві корисні.

І Васька вирішував, що для ланцюга краще брати сталь—рапіт.

В Олексі від жару закрутилася голова. Душне повітря, здавалось, не поміщалось в його легенях.

Він пішов за двері—туди, де парув ніч. Ніч, волога ніч ласково взяла його в свої обійми. З дільниць неслись голоси напруженого будівництва. Десь на тартаках важко й хрипко гули пилки.

Дивився на зорі, що тяглися червоною стрічкою й потім зникали в обіймах темряви. Небо було як і завжди—трохи каламутне з голубими відтінками. Схилився на двері й слухав невтомного солов'я. В таку пору всі сплять, хібащо десь закохана пара воркує—забувши про час. А соловей із хуторка докидає сюди, до заводу, свої пісні й п'янив ними молодого Василя.

Думки випереджали роки—і забігали—на десятиріччя вперед. Важким вантажем навалився на нього сон. Вже підгнулись ноги, і він спокійно спав.

Свіжо дихала ніч.

Широкі з дев'ятивершок двері з силою розпахнулися. То був несподіваний стусан, і Василь носом заорав у грязь. На порозі стояв Олекс.

Ух—молодість!

— Васю що з тобою? тю! Носом узявся гектар землі орати?

— Ха-ха-а-ха.—Василь обурившись піднімався з грязюки.

— Не міг тихше, наче буря пре.

— Не в тім річ. Як діло?

— Так діло.

— Ї?

— Ёге.

Олекса стояв, узявшись у боки. Вітер розчісував його чуб, як гілля кучерявого дуба.

Ух, молодість!—

— вторив він.

— Перемагає молодість, Васю, чуєш?

— Що?!

— Додав тихо й серйозно:

— Ё. Я винайшов ланцюг нової системи.

— Рапітовий буде. Кращий ніж старий.

Він розгорнув папірця, де чітко було вималювано ланцюг з трьох боків. Клепанки зв'язували частинки, що мають вільно рухатися навколо зубчастих коліс.

— Але це, Васю, ще не все,—казав Олекса.

— Плян пляном, а робота роботою. Моя пропозиція, ходімо зараз до майстерні й до сьомої ранку зробимо спробного.

Той скинув очима на нього і жваво відповів:

— Ходім!

Легенький вітрець підхопив слова. По зрадницьких калюжах затупотіло дві пари бадьорих ніг. Напрямок — майстерня. Двотавровки, зетовки, складені біля майстерні, спинали їхній розгір.

Праворуч дорогу загороджував екскаватор, що прибув для ремонту, а ліворуч згніздилися транспортери. Проходити довелося крізь густу сітку металевих прокладин. Нагнувшись, вони помалу проходили як безпечним тунелем. Вже здалека вогнями блиснула майстерня.

Туди скоріш — бажання обох.

Майстер насторожив вухо — і мляво слухав братву.

— Зараз роботу кінчає третя зміна.

— На вас майстерні не залишу.

Але злива прохань примусила його сказати таке:

— Добре. Ви відповідаєте за майстерню.

Братва була на сьомому небі.

Приместившись біля куткових лещат — узялися до роботи.

Заграйливу пісню завели молотки.

Олекса вийняв з бокової кишені спецівки проєкта й розклав його перед себе.

* * *

— На ранок робітники висувались із касарень — прямували на роботу. Хто до майстерні, хто на будівництво, а хто на станцію. Кожен робив своє діло, болів за нього. Приходив за годину раніш, оглядав свою машину, в нерви її впускав мастива, що разом із гудком — включити динамо.

Сьогодні, як ніколи рано, зібралися хлопці. Кожен понурі стояв біля дверей, ждучи чогось. Коли показались за рогом Олекса й Василь — між хлопцями рух.

Кожен заворушивсь, став у діловиту позу, а Тимошка вшвидку згорнув свій плян — де був тільки початок ланцюга.

— Здорові, — гаркнули винахідники.

Всі жваво відповіли. Але не в цьому річ. Кожен очима шарив по їхніх руках, бож надія спинилася на них. В Олексі в лівій руці була невеличка шухлядка. Думки і зір — спинились там.

— Олексо! Скоріш відчиняй — не муч.

Він криво посміхався.

— А ви що робили?

— Да — а робили. Будь певен!

Він розкрив шухлядку.

Витяг гадюкою скрученого ланцюга. Частинка за частинку чіплялись горбатими клепанками.

— Це спробний.

Всі не ждали цього. Всі думали, що буде плян, а тут узяв й ланцюг.

— Ну й молодчина ж ти, Олексо.

Олекса обвів очима навколо і суворо:

— Годі хвалитись. Беріться!

Але Тимошка, напружуючи свої м'язи, пролазив до середини. — Стривай, Олексю. Я думаю, що нюта частинок мусить бути не на таких горбатих — а на рівних. Ось у мене саме ця справа зроблена добре.

Він розгорнув свій плян.

Василь першим підійшов до нього.

Очима знавця уперто розглядав — і тоді до хлопців:

— А справді — пропозиція Тимошчина путяща.

Всі ознайомилися з пропозицією й однодушно заявили:

— Так. Пропозицію приймемо.

— Тепер до роботи! Не гаяти часу. Ну? — На стіл скочив незграбний Петро Рубан і, наче несамовитий, затарабанив:

— Хлопці, а тепер нехай Олексю й Ваську йдуть відпочивати, бо вночі вони працювали. Тимошку залишимо у нас технічним керівником коло нютування ланцюга.

— Згода? — запитав Петро.

Відповіддю було гучне ляпання в долоні.

— Тепер плян роботи будет виконаний. Прогаєне ми надолужимо, — закінчив Петро і зліз із стола.

Винахідники поверталися до барака. З дільниць неслися голоси напруженого будівництва.

Небо було чисте, і пекуче сонце радісно дивилось на залізні конструкції цехів.

— Так, перемогла молодість і ще перемагатиме. Правда, Васю?

— Так, Олексю, правда. Ми перемогли Максима. Ще й на інших фронтах переможемо.

Квітень 1931 р. Тракторобуд.

ПЕТРО МЕЛЬНИК

ШТУРМОВА НІЧ

Останній з „Віршів про вісім тисяч“ сівалонок — зустрічну цифру робітників „Червоного Плугатаря“ для другої колгоспної весни. Вірші, зроблені на конкретному матеріалі, мають справу з дійсними прізвищами і ситуаціями.

Чи знаєте штурмову ніч?

Чи бачили напругу ночі,

Коли —

розпечена горіла піч

І багрецем цвіли опоки?

Минали хутко

Ночі й дні.

Гримів в цехах крицевий

стук,

А день новий
у прохідній
Показував перепустку.
День новий
Останнє березня,
Останній день штурмових днів.
Дзижчав ще зранку фрезер-
ним

В напруженні цехів.
Цехи закінчили роботу,
Затримався збиральний,
Кіптявою лягла турбота
На поглядах ударників.

31 березня

поповзли розмови,
Шелестіли в окремих цехах:
— Щоб виконати
— Цифру плянову?
Щоб закінчити,
— Як це так?
А дехто —

пішов в інший бік,
Хоч ці боки —

завжди сходяться:
— Скільки там тих сівалок тобі,
— Брунда!
— До півночі впораються
самі комсомольці!

— Скільки тих сівалок?
два десятки зібрати!
Навіщо здійсмати стільки клопоту?
— Товариші,

Декому можна лишати.
На сьогодні

свою роботу!
— Як п'ятого начцеху,
я відпускаю кілька бригад,
Щоб дарма не стирчали
отут до ранку,

А ми вже й самі дамо раду,
Тим кільком
десяткам

сівалок!..
Все це було в ідальні,
В ідальні слухали цю промову крихку,
І насуплювалися
кращі ударники,

І насупився —

висуванець Крикун.
Постанову було змінити пізно,
Проте —

більшість рушила до цеху.
Сірий смерк темрявою,
як залізом,
Заховував передвесінні
простори степу.

І підійшла ніч.
Ніч улюблена поетами,
Сірою м'ячикою об корпуси терлася,
А в корпусах
Зникали деталей птахети,
І сівалки пливли
транспортерами.

Світло з вікон
Вибухало в туман,
Рвалося білими
вибухами.

Розпанахана гинула зима,
Весняним напруженням вибита.
— А гей!

Не журися,
що не всі залишилися.
— Не перемігши не підемо спати.
— Щоб ми,
зашилися?!

— Щоб наші темпи
почали спадати?!
Тільки п'ятого цеху начальник
Побачив свої помилки,
хоч пізно:

— Знаєш, Крикун,
Сорок три сівалки
Незібрані стоять у лісі!
Та мовчки всі

пірнули в працю,
Збираючи деталі
в машину цілу.
Гула в моторах енергія станцій,
І в м'язах —
енергія колективу...

Так хутко.
Хутко час іде.
Так хутко, як ідуть машини.
Вже ворухився в вікнах день,
Розгинав отерплу

спину.

Що день,
коли штурмова ніч
Перетворилась в буйний ранок.
У морочливій темноті
Гриміли корпуси сівалок.
Чи знаєте штурмову ніч,
Чи бачили напругу ночі,
Коли розпечена

горіла піч
І багрецем цвілі опоки?
Минули хутко
Години й дві,
В збиральному згортався стук,
І день новий у прохідній
Показував перепустку.

* * *

З прохідної сходу
На галявину вийшов ранок,
Разом з робітниками,
в одежі масній.
На галявині стояли
батареї нових сівалок,
Зеленіли буйним кольором
Другої
колгоспної
весни.

ВАДИМ СОВБОВ

РОСТУТЬ СТІНИ

Там, де стоїть величезний кістяк ковальського цеху, йде напружена робота. Кістяк, складений із величезних сталевих трамів, мусить обрости червоним м'ясом — цеглою. І зараз бригади мулярів прийшли на кузню нарощувати оце м'ясо.

Сьогодні на кузні відбувається трохи незвичайна подія. Справа йде про рекорди. Майже для всіх ясно, що сьогодні на кузні буде встановлено рекорд, і тому кожен муляр, ні-ні та й киноманом у той бік, де працює ударна комсомольська бригада.

А там кипить робота. До шашу ще з п'ятнадцять хвилин, а дев'ятнадцять рядів цегли вже лежать укладені, і двадцятий рядок ось зараз закінчить веселий комсомолец Зайцев.

Це тисяча.

Це рекорд. І Зайцев сьогодні працює як шалений. Руки бігають швидко і точно. І він весь час між іншим поглядає в бік своєї бригади, що теж добряче узялась до роботи.

І вся бригада радіє. Це бригада київських комсомольців, що приїхали будувати ХТЗ.

Шабаш!

Тисячу вкладено.

Зайцев втомлено, навіть трохи перебільшено втомлено, сідає купу цегли. Уся бригада, усі мулярі сходяться до нього. Старий муляр критичним оком оглядає муровання, маючи думці за щонебудь зачепитися. Але ні. Старе досвідчено око видно пройшлося по стіні, не спіткнувшись ніде.

У старого десь глибоко в серці закипає лютя на цього впевненого і навіть трохи нахабного комсомольця, ще зміг зробити те, чого ніколи не робив він.

У душі старий хоче запевнити себе, що нічого особливого не сталося, що й він, якби схотів, зробив те ж саме.

Але з другого боку випливає нова думка.

— А чого ж ти не робиш?

Старий заплутався. Лютя потрошку розсмоктується, але якесь неприємне почуття все таки залишилось.

А Зайцева вітають... Сьогодні він переможець.

Додому йдуть розбившись на купки.

Ось іде група комсомольської бригади.

Поруч із Зайцевим іде Мікуніс, висский чорнявий хлопець. Про що вони розмовляють?

— Чи можна вкласти більше?

— Так, але для цього треба...

І про оце „треба“ і точиться зараз розмова.

Трохи далі йде старий разом із своєю бригадою.

— Зіб'ють оці чорти розцінки.

— А ти думав?

Але у старого не те на душі. Йому образливо за свою бригаду. Чому ніхто з молодих хлопців його бригади не дав відповідь? Ось що мучить старого.

Він говорить до Фоміна, одного з найкращих мулярів своєї бригади.

— А слабо тобі вкласти тисячу.

— Що?

— Не вкладеш.

— Хто? Я?

— Та не твій же батько.

— Йй-богу вкладу. От ще й забожився.

— Не, брат, не думай.

— Папаша. Чого це ви причепилися? Я от завтра, на страх врагам, із зайцівського рекорду плювок зроблю.

Старий задоволений. Фоміна заїло.

Але ще не раз він нагадує йому про рекорди, і, коли Фомін спалахує чимраз дужче, старому стає веселіше на серці.

А Зайцев і Мікуніс уже дійшли до свого барака. Десятий барак — комуна. Тут живуть усі київські комсомольці, мобілізовані на будівлю ХТЗ.

Це один з найкращих, найкультурніших бараків. Жаден ко-

мунар не має прогулів, бо кожен із них високо тримає честь усієї комуні.

І коли зібрались усі комунари, розмова точилась про те саме — про рекорди.

Зайцев говорив:

— Усіх на світі зажену. Хто каже — ні?

І обводив комунарів навмисне грізним поглядом. Усі сміялися, а Зайцев дужче всіх.

А пізно ввечері, пізніше за всіх, прийшов із робітфаку Мікуніс. Він помотав рукою біля голови й сказав:

— Щось голова скажено болить.

* * *

Усі спали. Мікуніс ліг теж. У комуні стало тихо.

Ранок прийшов на кузню разом із мулярами, хмурий і не-привітний. Низько по небу лізли великі, лапаті хмари, наче притискуючи усе до землі. Сонце уже зішло, але ніяк не може пробитися крізь хмари, а тому на кузні сутінь, і окремі постаті мулярів зливаються із трянками і зникають. Здається, наче трянки ворухнуться.

Старий муляр сидить на порожній діжці з-під цементу і нетерпляче чекає. Сьогодні він мусить довести, що його бригада не згірша за комсомольську. Сьогодні мусить зовсім зникнути отой поганий настрій, від учорашнього дня.

І старий нетерпляче чекає. Він, користуючись із своїх прав бригадира, приходив останнім, але сьогодні ще рано, а він уже тут. Це всіх дивує. Хвилини за двадцять до початку прийшла комсомольська бригада. Прийшла весело, з жартами, з веселим сміхом.

А останнім у комсомольській бригаді йшов Мікуніс.

Ой як болить у нього голова. В очах, помалу змінюючи один одного, пропливають шматки різних кольорів. Здається, що вся кузня, не втримавшись, летить кудись набік, летить і не може впасти.

Словом — Мікуніс хорий. Він важко сідає на бочалку і в його голові починають переплітатися дві думки:

— Куди йти, — в поліклініку, чи працювати.

Але голова важка, і думки в голові такі неповороткі.

Ой, як болить голова.

А до Зайцева, розмахуючи руками, підходить Фомін і нарочито голосно, щоб усі чули, питає:

— Будеш сьогодні зі мною змагатися?

Зайцев проводить очима по Фоміну.

— З тобою? — Не хочеться Зайцеву сьогодні змагатися. Не дуже звичні до великого напруження руки сьогодні важчі ніж звичайно, і, згадавши за це, Зайцев, відрубуючи кожне слово, каже:

— Сьогодні не буду.

— Що, ослабило? Кишечка тонка?

— Та тебе вдень і вночі зажену.
— А зараз?
— Зараз не хочу.
— Що? Перелякався?
— А ще комсомолія, — це з свого закутка подав голос старий.
— Це ви, папашо, озвалися? — глузує Зайцев і, звертаючись до Фоміна, каже:
— Сьогодні не буду. У перерву в цехкомі договоримося і завтра станемо на пару.
— А я хочу сьогодні.
— Сьогодні ні.
— Ай комсомольці!!!
— А ще кричать: тисяча. Вклав і рота роззявив.
— Яка там гада гавкає?
— Що здрейфив, браток? Кажи прямо?
Зайцев розсердився.
— Да, здрейфив.

Мікуніс дивиться і бачить, що він уже ні за що не стане сьогодні змагатися. Він знає, що Зайцев дуже впертий. Мікуніс помалу підходить до гурту.

— Може зі мною станемо?
— З тобою? А ти чого як п'яний?
— То вже не тобі знати! Ну?
— Я ж тебе причешу. Аж, аж.
— Та гаразд, причешеш.
Фомін вагається лише одну мить.

— Ну, добре, стаємо.
Зайцеву соромно. Він знає, що Мікуніс хорий, але він уже держиться свого слова.

Фомін відходить до своїх і звідти чути.
— Ох і причешу.
— Слабо, браток.
— Та він же з перепою.
— Дура. Хіба з перепою такі хорі, — обриває Фоміна старий.

Старому неприємно. Дивлячись на самовпевненого Фоміна, у нього виросла надія на те, що він зуміє загнати Зайцева, а тут раптом замість Зайцева хорий Мікуніс.

У старого таке почуття, наче його хтось обшахрав. Але однаково. Це буде помста за те, що комса вибила першість із рук бригади старого.

Десятник б'є у підвішений буфер.

Роботу розпочато.

Цеглу кладуть на величезний двотетовий трям. Від могутніх ударів механічних молотів уся будова кузні буде раз по раз здригатися, а тому не можна зробити просто цегляної або залізобетонної будівлі. А на трамі спокійно лежатиме цегла, не відчуваючи ніяких хитань. На одян прольот траму став Мікуніс, поруч із ним Фомін.

Розчин уже розмішано у невеликій діжці. Усе готово.

Мікуніс нахиляється за цеглиною. Але що це? Цеглина раптом з'їжджає з свого місця, совається на місці, потім замість однієї раптом стає аж чотири цеглини.

Мікуніс розгинається: знову одна цеглина. Нахиляється, і знов розпливаються цеглини. Мікуніс знає—він хворий, але тепер відступати вже пізно. Це Мікуніс знає теж дуже добре. А тому кожну цеглину йому доводиться шукати, кожну цеглину доводиться вибирати з кількох. Це важка робота.

Але Мікуніс напружився. Він майже до крові закусив нижню губу, і здається, що кров тисне у голову і от-от проб'ється крізь скроні. Але напружились нерви докраю, і ніколи Мікунісу думати про хворобу.

Проте, все таки відстає Мікуніс. Помалу, майже непомітно але у нього вкладає цегли менше, ніж у Фоміна.

З свого місця на роботу дивиться старий. Він бачить, як водить рукою Мікуніс, шукаючи цеглу, як закусено губу, як рясний піт дрібненькими краплями вкрив зблідле чоло, і старому стає соромно.

А тут ще Фомін. Весело приказуючи, вкладає цеглину за цеглиною і весь час підморгує своїм друзям, вказуючи на Мікуніса.

Він не хоче бачити того, що Мікуніс аж тремтить від напруження, ще ще ось трохи і впаде від нелюдської напруги.

А Мікунісові погано, ой як погано Мікунісові. У голові наче б'ють величезні молоти, і руки такі важкі, але дивиться на нього бригада, і Мікуніс витримає. Так, чорт забирай, Мікуніс витримає.

Але чому раптом зелені кола в очах.

Мікуніс кліпає очима: не проходять. Уся кузня раптом починає стриміти кудись на бік.

— Що тобі, друже? Дуже погано?

Це питає Абрамсон. Він прийшов із свого місця спеціально підбадьорити товариша. Дружній голос ніби очутив Мікуніса. Кола зникли.

— Ні, нічого. Витягну, — Мікуніс пробує всміхнутися, але усмішка виходить така жалісна, що Абрамсонові аж боляче стає за товариша.

Минають години.

Перерва.

У Фоміна на один рядок більше.

Переможно дивиться старий і його бригада. Мовляв, не лізь до нас, коли хворий.

Обід.

Але що визначає якийсь один рядок, коли по обіді у Мікуніса пропало навіть гудіння в голові? Коли зникли зелені плями і залишився лише невеличкий біль у м'язах?

І по обіді бій розпочався знову.

Знову почали наростати рядки цегли на величезному трамі, знову поглядає щохвилини старий до Мікуніса і Фоміна.

А Мікуніс зараз жме. Він відстав на один рядок, але не виправдується перед собою тим, що погано почував себе. Ні. Він просто виправляє вільну чи невільну помилку, і тому руки бігають швидко, швидко, і весь Мікуніс напружився до краю.

Маленький годинник у десятника чітко відраховує час. І коли до кінця лишалося годин зо дві, старий найуважніше глянув на мурування. Чи справді у Мікуніса більше, чи це так здалося.. Аж підходить ближче старий. Ні, таки справді.

На кілька цеглин, але у Мікуніса більше.

Старий навіть трохи зле дивиться на Фоміна.

Згадалось: з рекорду плювок зроблю. Зробив.

А Фоміну непереливки. Видохся Фомін.

Він добре розуміє, що вже не зможе наздогнати Мікуніса, а тому в голові його ворухиться думка:— не дати встановити нового рекорду.

І засіб скоро знайдено.

Фомін кидає кельмо, перескакує на риптовку до Мікуніса і привітно каже:

— Мікуніс, в тебе палити єсть?

— Єсть.

— Давай закуримо.

І вони закурювали.

За цей час трохи відпочивав Фомін, знову гаряче брався до роботи, а за п'ятнадцять, двадцять хвилин знову:

— Мікуніс. В тебе курити єсть?

А Мікуніс не зразу догадується, у чім справа.

Тільки потім, за півгодини до кінця, коли Фомін ун'яте запропонував закурити, Абрамсон кинув.

— І чого б то я ліз? Засипався, так і його відтягаєш.

Фомін нічого не сказав.

Десятник б'є у буфера.

Шабаш.

У Мікуніса 850 цеглин.

У Фоміна на п'ятдесят штук менше.

* * *

У маленькій кімнаті редакції будівельної багатотиражки „Темп“ щохвилинино дзвонить телефон. Щохвилини нервами телефонних дротів у редакцію летить те чи інше повідомлення. Там немає на завтра скалини, там розпочалося змагання бригад бетонярів.

Поруч з редакцією — друкарня. Щодня з неї на все будівництво розлітаються маленькі метелики листівки „Удар“.

А редактор „Удару“ Вуль — маленька людинка у зеленому піджаці і простих окулярах — буває абсолютно всюди. Немає

куточка на будівництві, щоб туди не зазирнули залізні окуляри Вуля.

І на кінець цегляного змагання Вуль прийшов на кузню—850.

Вуль кілька хвилин поговорив із виконробом кузні. Походив на риштовках, глянув на мурування, й на другий ранок „Удар“ вдарив по кузні.

Вчора на кузні два мулярі—комсомолец Мікуніс і Фоміс змагалися на найбільшу кладку. Ні той, ні другий тисячі не дали, вклавши за 6½ годин 850 цеглин. Результати не дуже гарні. Тисяча й не менше—от завдання „Удару“.

„Удар“ вдарив влучно. Мікуніса зайло. Весь час під чорним кучерявим волоссям ворушилася настирлива думка:

— Як же так? Я ж хорий змагався, а в „Ударі“ про неічогісінько не написано. Не добре вийшло. Треба піти поговорити з Вулем.

І Мікуніс пішов.

Вуля він зустрів на дверях редакції. Той, як звичайно, летів кудись на дільницю.

Мікуніс розпочав відразу.

— Вуль. Я ж учора хорий був.

Вуль похапцем відповів.

— Виправдуватися потім. Ти зараз здоровий. Доведи усім, що не дав рекорд через хворобу.

І Вуля не стало. Побіг взнавати результати змагання бетонярів.

А Мікуніс думає.

— Так, зараз я здоровий. Завтра я всій будівлі покажу, як треба мурувати.

* * *

У Москві на виробничих зборах мулярів однієї величезної будівлі питання стояло надзвичайно гостро.

Високий сивовусий інженер гарячився більше за всіх. Від цього сиві вуса стрибали угору й униз, надаючи йому дуже кумедного вигляду.

— Я вважаю, — горяче говорив він, — ще не можна вимагати від усіх замурування тисячі й більше цеглин за зміну. У цій галузі ми не маємо абсолютно ніякого досвіду. Можливо, що я помиляюся, але в мене таке вражіння, що коли вкладати більше як півтори тисячі, то нижні шари ще не закріплені розчином, можуть розповзатися. Значно безпечніший тут менший темп. Я скінчив.

Збори ворушилися. З усіх кутків неслися вигуки різного змісту, але дзвінок голови зупинив галас.

Слово взяв муляр.

— Я гадаю, що виконроб трохи неправий. Ми не маємо досвіду, але ми мусимо його здобути. А говорити так, на користь бідних, від цього толку мало. Я гадаю...

Але закінчити йому не дали. Високий хлопець ускочив у шматку, де провадилася нарада, махнув у повітрі газетою і гукнув:

— Товариші! На Тракторобуді вкладено тисячу вісімсот. Збори закам'яніли.

А високий хлопець, ставши поруч із президією, читав з газети, що муляр Мікуніс надзвичайно чіткою організацією роботи досяг нечуваного у світі рекорду — тисячі вісімсот цеглин за вісім годин.

Сивовусий виконроб сидів як на голках. Це ж по його авторитетові боляче вдарила невеличка газетна інформація.

А збори гомонять, збори хвилюються, і кінець-кінцем сама собою випливала резолюція: послати до Харкова двох мулярів і двох інженерів, щоб краще зазнайомитися з досвідом харків'ян.

* * *

Це сталося надзвичайно просто

Уся справа в тім, що з одного боку підхльоснув „Удар“, з другого, хлопці з комсомольського райкому порадили узятися за нові рекорди, і Мікуніс узевся.

Раніше він ніколи не ставив перед собою такого, здається, надзвичайно простого питання.

— Як я працюю?

Але зараз це питання виникло само і стало на порядку денному думок Мікуніса на весь зріст.

І думки, наче кельмо, що зриває зайві шматочки розчину з цегли, почали шліфувати, почали зрізати зайві шматочки часу, що їх витрачалося марно.

А таких шматочків знайшлося чимало. І що більше думав Мікуніс, то більше знаходилося марно витраченого часу і то більше зростала певність того, що нового рекорда він ставить.

Того дня на будівлю він прийшов, як і завжди, спокійний і трохи замислений. Але усі мулярі зразу помітили, що він сьогодні хоче працювати не так, як звичайно. Поперше, він умовився з виконробом про те, щоб йому дали спеціальну людину, підносити цеглу. Цеглу завжди підносили, як попало. Кого не хватало, туди й несли. Мікуніс поставив питання так.

— Дай мені людину, щоб я її у лице знав, і вимагати від неї міг. А інакше будуть перестой.

Виконроб дав.

Далі Мікуніс точно договорився, коли прибудуть теслярі робити підришковку, ще раз оглянув усі наготовлення і сів на мулярів.

Поруч із ним став Зайцев, що весь час допомагав йому готуватися.

І робота розпочалась.

А вся комсомольська бригада, беручи приклад з них, розпочала організацію своєї праці.

А зверху пересміхались поглядами старі й молоді мушкетери. Говорили, посміхалися, але у всіх на обличчях було тривожне, наче чекали вони, що от-от впаде з громом і гуркотом міцний кістяк ковальського цеху.

А там, куди вони дивилися, замість страшної бомби, стоїть двоє молодих хлопців і швидко, швидше ніж звичайно, кладуть цеглу.

Мікуніс клав цеглу швидко, але зовсім не поспішаючи. Зовсім можна навіть було сказати, що його рухи навіть трохи можна прискорити. Але справді, це була до найшвидшого доведена економія рухів.

Жадного зайвого руху, от девіза Мікуніса й усіх тих, які колись будували рекорди.

Того дня хлопці вкладали 1.800 на кожного. Це число дзвінкою луною прокотилося по всіх будівлях величезної країни рад. А довгою залізницею невеличкий заповнений потяг віз на Тракторобуд москвичів, що хотіли узяти собі шматочки девіза Мікуніса.

Мікуніс підійшов до виконроба.

— Товаришу виконроб. Я от що надумав. Дайте мені одного перевальника. Так я за кожною цеглиною нахилився мушу. Час на це іде. А то як часи було б.

Виконроб подумав і згодився.

— Так, це справді буде як часи.

Того дня приїхали москвичі.

І на другий день, напружившись до поту на скронях, Мікуніс довів старому виконробові, що чудеса можливі.

Підносики не встигали підносити цеглу. Все нижче і нижче спускалися вуса старого виконроба.

4.775 за 8 годин.

Це ще не останнє слово чорнявого комсомольця, що звивався над тим, над чим працюють його руки.

1931

Тракторобуд

АНДРІЙ МИХАЙЛЮК

ГРАНДІОЗНІ ГІРНИЦЬКІ ЗБОРИ

Чотириста
скерованих
облич
вперед
пильніш
дивились.

Напружені усі...
Сидять, ...
Ані — мур — мур!
Шереги плеч,
різноманітних
і лиснючих вилиць:
Радянських гірників
залізний мур.
Початок доповідь,
говорить
управрудні — Крижановський;
президія серйозна,
авдиторія —
німа.
... і фразами змістовними
себе
і всіх
укосякав —
на дворі —
тьма!
Обривчасто:
прорив,
причини,
рвацтво,
заходи...
мигтючи
окулярами
без шелесту ходив.
Неначе вартовий
на корабельній
вахті,
ходив...
і говорив так
декілька годин.
І бачучи,
як всі
його уважно
слухали;
Як він
словами
в шори
всіх
бере —
і вірилось — хотілось,
щоб ці слова
не глухли,
Щоб говорив
за промфінплян борець!

В своїй промові
 він
 не допустився версій, —
 в гостротах
 фактів
 чувся
 бряк
 шабель:
 — ... Мене
 командировано,
 щоб я побув в Америці —
 кваліфікацію б
 підвищив
 на шабель.
 — Та маю я
 звання почесне —
 комуніста —
 — коли у нас прорив,
 я на америки
 плюю...
 Коли
 щодня
 ми чуємо із шахт
 тривожні вісті,
 то треба
 спрямуватися
 в нормальну колію.
 — Сьогодні разом скажемо:
 — не ми
 байдужі й помірковані.
 Сьогодні ж
 і затвердимо
 видобутку
 число.
 Багато спеців
 думають:
 — наукою підковані,
 та кожен з нас
 в змаганні
 атакований
 і знатиме,
 де сховане
 добро чи зло!
 — Відомо, що
 ворожі фахівці
 у нас
 здобутки крадуть,
 та ми сами

і визначимо числа
і дамо.
Ми будем
слухати
правдивої
гірницької поради,
без зайвої робсили
й грошової трати,
бо провід візьмуть
партія
і комсомол!
Чотириста
скерованих
облич
пильніш
вперед
стриміли;
промову управрудні
вкрив шалений
ляск.
І довго б ще
ці оплески гриміли,
та з столом
дебела
постать
піднялась.
Шум.
Рух.
Блиск.
Мов
враз
скрес
криг.
Вщух
— Рук
плеск.
Знов
фраз —
— фраз
крик.
: — Слово
має
товариш Мальцев.
Химерно сперсь
на сучкуватого
бича.
— вихрастого чуба
пригладили

пальці —

мочав:

— Я на рудню
прийшов
недавно,

Гаразд і не знаю
завдань,
що давані.

— В умовах
жорстоких
маніжитись
нічого —

Ні кроку
без
контролю робітничого.

— У спеців ворожих —
— шкідницька

манера.

Слухаймо
червоного інженера!

— Взяти робсили
ніяк
і нігде —

треба самим
посилено бігти.

— Посилимо
ми
перфораторів
натиск:

ударникам,
партії —
треба з'єднатись.

— Більшовики й
на фронтах
не томились,

не позичали ні в кого
милиць.

— Бачимо:
зараз
кроки притишені —

вкорінився на рудні
прорив.

Вже кінець року:
лишилось два тижні.

І згас
пролетарський
порив.

— Провід на рудні

парком
 бере —
 — (ворогам —
 ці слова
 не милі!). —
 Рушать —
 ударні бригади —
 вперед
 Як у приказці —
 „наче на милі“.
 : — Товаришу,
 мила ж нема...
 застряло...
 в'їдливіш реплік.
 ... — Вороги атакують. —
 Дарма,
 їм
 не прорвати
 греблі...
 Гримнула
 буря
 обурень:
 протест
 робітничий
 ріс!
 Стугоніла долівка
 і мури —
 Чувся
 на лавах
 тріск!
 Гамір
 зростав
 ніби скирти, —
 пронизливий
 вереск
 жінок.
 Залю
 вдалось
 втихомирити
 Проворно
 дзвенів
 дзвінок!..
 — Тихше!
 Тепер Соколовський Йосиф...
 — Я,
 товариші,
 із шахти „Піонер“.
 Треба скорінити

— хвилина запізнення —
такі курйози: —
з шахти жене!...¹

з шахти жене!..¹

— Потім:

на шахтах клясовий ворог,
що нашої крові попив.

Скажімо, викрито позавчора „лавочку“ — 20 попів.

— На радвладу дивиться косо,
проти колгоспів —

Горю куржуй!

І на шахтах зловіще носить
пролетарську

СМЕРТЬ

на курку.

Инженер Голуб: —

— Клясовий ворог звичайно не спить,
його виривають з коренем.

Та в відповідь їм

перфоратор гримить —

— Маршируємо

ТЕМПом

прискореним!

— Нас не лякає

репліка „мильна“.

ЧУЛИ ЦЮ ПІСНЮ —

злісну й стару...

Відповідальність.

на них

приділену —

інженери червоні беруть!

... Насторожено

ВУХОМ

ТЪМА

запряла —

В прямокутниках вікон!

У хмарках кострубатих

руба

застряло —

блідого

місяця

Віко...

30 р. Криворіжжя.

¹ Цебто — десятник

„ЕКВІВАЛЕНТ“ РОМАНА ПРИМЕРА ТА ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ДРАМАТУРГІЇ¹

I

Пролетаріят Радянського Союзу вирушив у похід за техніку. Цього вимагає від нього розгорнуте соціалістичне будівництво.

Під проводом комуністичної партії, озброєні конкретними вказівками нашого проводиря т. Сталіна, пролетарі переможно борються за техніку. У своїй промові про опанування техніки т. Сталін сказав, що „господарник, який не опанував техніки— не господарник, а „анекдота“. На превеликий жаль, до сьогоднішнього дня цих „анекдот“ чимало. Від цих „анекдот“ зовсім не смішно, бо таке довгочасне перебування господарника, робітника, письменника, колгоспника героєм „анекдоти“, нарешті перетворюється в ігнорування постанов партії щодо техніки, в активний опортунізм.

Це становище вимагає впертої більшовицької боротьби за опанування техніки та політичного розстрілу тих, хто дезертує з фронту цієї боротьби. Цілком зрозуміло, що в поході за техніку пролетарська література повинна бути художнім дійовим чинником цієї справи. Перед нами визначна художня річ у пролетарській українській драматургії, все творче спрямування якої — пропаганда науки й техніки—це п'єса Романа Примера „Еквівалент“. Вона показує боротьбу за техніку, вона показує класову боротьбу в науці.

„О-о! Тут не спроста...
Тут... Ні! Класовий ворог
гострить свої філософські зуби,
але... себе кусати буде...
себе!.. (до хлопців). Перед нами,
товариші, безліч боїв...

Так говорить один з основних героїв п'єси— Крайнюк—винахідник, більшовик.

Власне кажучи, драматичний розвиток п'єси це дійсно „безліч“ боїв, це нещадна боротьба, де стикаються дві класові сили. З одного боку, група робітника-винахідника Крайнюка, до якої горнуть ся краща частина наукової інтелігенції в особі проф. Бережного—бійці за діалектично-матеріалістичну методику в науці, і з другого—проф. Ізотов з його ворожими пролетаріатові ідеалістичними концепціями.

Форм та виявів класової боротьби—чимало. І що нижче культурний рівень класових сил, які встають проти нас, то оголе-

¹ В порядку творчої дискусії.

ніші методи боротьби. Куркуль, наприклад, стріляє на більшовиків з обріза, непачі та недобитки вчорашніх королів ринку борються проти нас, поширюючи антирадянські чутки, проваючи паніку. Озброєна науково-культурними здобутками своєї класи—шахтинська банда дуже замасковано боролася проти соціалістичного Донбасу.

Але найскладніших, загостреніших, замаскованіших форм набуває класова боротьба на науково-ідеологічному фронті. За яскравий приклад може бути:

„А. Сміт — Введение в неорганическую химию. Том I-й и II-й Издание 1931 г. под редакцией и с добавлением проф. А. Раковского“.

Ця книжка з першої до останньої сторінки переконливо доводить, як реакційна частина наукової інтелігенції ще й сьогодні, після поразки на цьому фронті намагається піднести пошматований прапор ідеалізму. Це наступ класового ворога в хемії. І цю книжку друкують 1931 року в наших друкарнях на нашому папері. Але й на цей раз „А. Сміт“—бито. (Див. „Под знаменем Марксизма“ № 4-5 1931 року).

Отже форм та виявів класової боротьби чимало. Роман Пример поставив перед собою завдання—зірвати маску з „А. Сміта“—Ізотова, викрити його класово-ворожу нам ідеологічну суть, показати класову боротьбу, яка до останнього часу точиться в науці. Такого завдання жаден з українських драматургів ще не ставив перед собою. Навколо цього й точиться боротьба в п'єсі. Одна з головних героїнь пєси, кандидатка комсомолу Карнін, винайшла апарат високої електротемператури, який перетворює одну речовину на іншу.

Якщо взяти технічну суть цього апарату, то він може бути корисний нашій реконструктивній добі.

Але справа в ідеологічних підвалинах, які намагався підвести під цей апарат Ізотов, класовий ворог у науці. Спорохняві прапороносці ідеалізму не хочуть вмирати, вірніш вони, вмираючи, хочуть залишити свої кадри, свою надійну зміну. Отож у п'єсі розгортається ще один бій—за наукові кадри.

Розглянемо ці два генеральні бої в п'єсі:

Друга винахідницька група (Крайнюк, проф. Бережний, його син Охрім). Суворий більшовицький раціоналізм скеровує роботу цієї групи. Коло чого, наприклад, вони працюють?

Охрім: коло вдосконалення автоматизації виробничих процесів.

Крайнюк: коло використання штучного соняшного проміння в нашій хемічній промисловості, металеваного дерева тощо. Але справа знову не в технічній суті цих винаходів. Справа в тім, що це винаходи більшовиків, озброєних марксо-ленінською теорією, які поєднують їх (винаходи) з практичним життям робітничої класи. Отже п'єса руба ставить питання—хто переможе—Крайнюк чи Ізотов?

Винахідниця Карнін своєю ідеологічно-класовою суттю поставлена в п'єсі під перехресний вогонь цієї класової боротьби. Вона представниця тієї дрібнобуржуазної інтелігенції, яка ще не опанувала марксо-ленінського світогляду пролетаріату і тому така величезна амплітуда її хитань від ворожих настанов проф. Ізотова (який бореться за кадри), через цілу низку внутрішніх психологічних боїв-до цілковитого визнання своїх помилок і засвоєння основ матеріалізму, який скеровує наукову думку групи Крайнюка. У чому полягають ворожі настанови Ізотова? Вони полягають у шкідливих висновках Карнін з власного винаходу.

Карнін... „Чому єгипетська держава створилась такою самою, якою ми її знаємо? Чому Вавилон, Асія і, нарешті, перська держава створилася так, а не інакше? Чому суспільний розвиток іде саме шляхом об'єднань, шляхом централізації, а не децентралізації? (Підкреслення наше В.-К.). Відповідь одна. (Карнін підходить до величезної мапи). Ось вам басейн вугілля (на екрані відповідні кадри), ось хліб... і бачите аж де нафта, а ось куди треба їздити по ліс. Тепер нам стає зрозумілим, що люди об'єднуються не тому, що вони хочуть, а тому, що економічно-географічні чинники змушують людність іти шляхом об'єднань...

Крайнюк: — А соціальні чинники хіба не впливають?“

Але запаморочена ідеологічним настановленням Ізотова, Карнін вважає, що:

„Боротьба клас і все інше є наслідок все ж таки цих економічно-географічних моментів... І от уявіть собі Харків у майбутньому. Уявіть! Коли наука й техніка дійде того, що Харків буде доставати все... Уявіть велетенські фабрики, лабораторії, де з землі, або ще з чого будуть творити нафту, залізо, вугілля тощо... Словом, коли Харкову не буде потреби зв'язувати себе з Баку, Донбасом, Москвою тощо... Коли Харків буде такою лабораторією, чи обов'язково тоді суспільство піде до світової комуні? Чи може суспільний розвиток піде якраз не до світової комуні, а до таких невеликих комун-лабораторій“?.

III

[ВПІЗОД

Ось де відбита реакційна теорія проф. Ізотова, через неї оформлено психіку Карнін, яка йде від теорії географізму Мечнікова. Ось класова боротьба в науці. Отже й „теорія майбутніх комун“ протиставлена в п'єсі кінцевий меті пролетаріату — комунізму. І тому завдання п'єси — розбити цю ворожу теорію інтелектуально-художніми засобами матеріалістичної науки пролетаріату. Як упорався з цим завданням Роман Пример? Він дуже чітко, переконливо підкреслив ворожість цієї теорії саме

тим, що наші класові вороги в науці підняли її як прапор боротьби проти соціалізму, проти безупинного діалектичного наближення трудящих до комунізму. Але підкреслити ворожість теорії це не означає, що вона науково розбита. Ще більше. Гострою та складною системою внутрішніх переживань примусити героїню відмовитись від цієї теорії. Це знову не значить науково її розбити і художньо виправдати та показати глядачеві поразку цієї теорії. Це питання трохи наївно розв'язала в п'єсі Муро́ва — секретар комсомольського осередку:

„Муро́ва (до Карні́н) — Бачиш? Соціальні висновки... Ти подумай над таким питанням. Чи може ж вжитись у маленькій ізольованій комуні винахідник, поет, філософ, композитор?“

Підемо за думкою Мурової. Уявімо собі, що філософ, композитор тощо не можуть вжитись в ізольованій комуні. Але хіба цей висновок розбиває теорію майбутніх комун? До речі скажемо, що комунізм розглядається, як найвищий етап економічного та інтелектуального розвитку людства, коли кожна людина піднесеться на височінь філософа, композитора, поета. Саме тому теорія майбутніх комун шкідлива, що вона розглядає об'єднання людства тільки на географічно-економічному ґрунті.

Ще Г. Плеханов, розглядаючи книжку Л. І. Мечнікова „Цивилизация и великие исторические реки“, сказав:

„Оточення, звичайно, робить своє діло. Але ж створені під його впливом суспільні відносини також мають свою внутрішню логіку, яка часто може заперечувати вимоги оточення. В новій історії Європи, як в жадній іншій, можна вказати на кілька прикладів такого заперечення. Вивчати внутрішню логіку суспільних і головню економічних відносин треба не менше, аніж географічну основу всесвітньої історії. Ці два способи вивчення доповняють один одного і під їх об'єднаним тиском поволі відкриваються найінтимніші таємниці історії“ (том VII. стор. 29).

Ось чому теорія майбутніх комун нічого спільного не має з нашим комуністичним майбутнім.

На наш погляд тільки так треба було розбити теорію майбутніх комун, зробивши це незаперечно з наукового боку і переконливо з боку художнього.

II

На початку статті ми казали, що Роман Пример поставив перед собою найважче завдання зірвати маску з А. Сміта — Ізотова, викрити його класово-ідеологічну суть загалом, показавши класову боротьбу, яка до останнього часу помітна в науці. У першому розділі ми визначили ідеї, навкруги яких почалась ця боротьба — зараз треба визначити носіїв цих ідей — основних героїв п'єси „Еквівалент“. „Сотні і тисячі разів оголошували матеріалізм запереченим і в тисячу перший раз намагаються заперечити його й зараз“ (Ленін т. XIII стр. 17). Професор Ізо-

тов якраз з тих, хто в тисячу перший раз намагається заперечити матеріалізм.

Але він зовсім не з тих, що б'ються з нами в одвертій бою. Як справжній ворог, озброєний науково-культурними здобутками своєї класи, він іде до бою темними завулками чужих хитань, замаскований „цілком льюальним“ ставленням до радянської влади... Якими засобами бореться Ізотов?

Він використовує все, що підпадає під його руку. Для своєї науково-ідеологічної боротьби він дуже вміло й нахабно використовує Карнін, що розгублено блукала під перехресним вогнем боротьби його, Ізотова, та Бережного.

Карнін стала за інтелектуальну зброю Ізотова.

Буржуазна професура, до якої безперечно належить Ізотов, нібито вважає науку за окрему, не зв'язану з класовими боями культурну надбудову над суспільством. „Наука і постріли“, що між ними спільного.

Але, коли Карнін—інтелектуальну зброю—було вибито з рук Ізотова, він, недовго думаючи, пустив у хід іншу зброю. Деклясований Шустов, нацькований Ізотовим, іде з бравнінгом у руці і пострілами довершує те, чого не вдалося зробити йому (Ізотову) своїми ідейними засобами.

І „Наука і постріли“ — які між ними взаємини? І це знову таки в тисячу перший раз доводить до свідомости трудящих, що наука класова. Що науково-безкласового нема нічого. Це дуже вдало доведено в п'єсі „Еквівалент“.

Але п'єса Романа Примера була б у частині показу науково-технічної інтелігенції зовсім недіалектична, коло б автор обмежився показом її негативних представників. У своїй промові „В нових умовах працювати по-новому“ т. Сталін говорив про великий процес безоглядного повороту кращої частини науково-технічної інтелігенції до бойових завдань штурмів п'ятирічки. До цієї категорії науково-технічної інтелігенції саме й належить проф. Бережний. Він безперечно іде пліч-о-пліч з нами. Його винахід—синтетичний білок — це крок до комунізму. Озброєний матеріалізмом проф. Бережний не лише з геніяльною впертістю працює над винаходами, він активно працює над вихованням молодой науково-технічної інтелігенції, яка виходить з надр пролетаріату.

Виразним представником цієї молодой науково-технічної інтелігенції в п'єсі введено Крайнюка.

Це про таких як він сказав т. Сталін у тій самій промові „у нас зростає своя пролетарська науково-технічна інтелігенція“.

До речі, підходячи до характеристики Крайнюка, ми хотіли б процитувати дещо декларативне зі слів самого Крайнюка. Але читаючи уважно п'єсу, все ж не знайшли жадного декларативного слова. І це характерно для таких людей як Крайнюк бо їхні думки (повторюємо) завжди скеровані суворим більшовицьким раціоналізмом, і їм не вистачає часу на декларації.

Крайнюк. Усі ми наробили ділов... Робітники вимагають від нас удосконалення машин, вимагають удосконалення реактивів та препаратів, а ми... (Махнув безнадійно рукою).

ЕПІЗОД VI

Бачите, Крайнюк незадоволений з своєї роботи. Але це не інтелігентське плаксиве незадоволення з себе, це настирлива більшовицька жага до роботи, до боротьби.

Крайнюка показано в п'есі не лише як ентузіаста-винахідника, але великого партійного керівника, свідомого справи винахідництва. „Нема таких фортець, яких більшовики б не взяли“. Ці слова т. Сталіна цілком стосуються до Крайнюка. Він у п'есі — жива просьякнена енергією та ентузіазмом функція цього гасла. І не випадково, що в п'есі його виведено як члена бюро партійного осередку. Не випадковий також і той порядок денний засідання бюро, що його накреслив Крайнюк. Ось він:

„I. Про роботу осередку винахідників.

II. Про антирадянську теорію майбутніх комун.

III. Про виключення Цвіркуна з комсомолу.

IV. Біжучі справи“.

Такий порядок денний партбюро характеризує безпосереднє втручання партії в справи винахідництва та ідейне керівництво ним. За такого погляду на порядок денний партбюро третій його пункт „Про виключення Цвіркуна з комсомолу“ здається зайвий. Але, що таке Цвіркун і чому його треба виключити з комсомолу? Ми навмисне сказали „що“, а не „хто“, бо Цвіркун не типовий представник нашої дійсності, з лише одне з негативних явищ цієї дійсності. Що ж таке Цвіркун?

У перших епізодах п'еси Цвіркун — агітпроп комсомольського осередку. Справжній агітпроп, з гарячими промовами, з діловим обличчям і революційною шевелюрою. Тисячі таких агітпропів, гарячих і невтомних на заводах, фабриках, колгоспах пропагують ідеї партії та комсомолу, але серед них іноді трапляються „Цвіркуни“. Отже Цвіркуна на початку п'еси комсомольський осередок прикріплює до винахідників для ідейно-політичного керування ними. Здається, діставши таке завдання, Цвіркун повинен був би насамперед узятись сам вивчати техніку, але він вибрав іншу путь — сковзання по поверхні, опортуністичне ставлення до цієї справи. Йому здавалося, що можна керувати наукою лише „революційними“ промовами, а не глибоким вивченням цієї науки. Він сковзався по поверхні і не випадково, що роз'їхались у нього ноги й він упав. Упав до ніг Оскара Івановича та Ізотова і, повзаючи в підніжжі ворожих авторитетів, трагічно кричав:

„Цвіркун“ — ...Нахабство, розгнузданість Крайнюків. Ви розумієте, що це визначає на культурному тлі нашої країни? Зацькували винахідницю“...

Так боротьбу проти ворожої теорії майбутніх комун Цвіркун зрозумів, як цькування „геніальної“ винахідниці Карнін. Він попросту не знав, проти кого в нових умовах винахідницької лабораторії треба боротись. Не знав тому, що не ставив перед собою вимог опанувати техніку марксизму-ленізму. Він попросту переказував політичні статті, які іноді читав у газетах. На початку нашої статті ми наводили слова т. Сталіна „Господарник, що не опанував техніки, не господарник, а анекдота“. Ми також говорили, що це стосується не лише господарників, і що цих „анекдот“ чимало. Цвіркун є „анекдота“. Але таке довготермінове перебування в „невинних анекдотах“ нарешті перетворюється на ігнорування постанов партії щодо техніки, на активний опортунізм. І це вимагає політичного розстрілу тих, хто не ставить перед собою завдань опанувати техніку.

Роман Пример так і зробив. Третій пакт порядку денного партбюра звучить у п'єсі, як вирок „Цвіркунам“.

Отже підводячи підсумки критичному розгляду типів, треба зазначити, що Роман Пример у показі і старої і молодшої науково-технічної інтелігенції різко визначив і позитиви й негативи.

III

Пример по-своєму гостро та оригінально переконструював саму побудову п'єси. Раніш за класичними зразками драматургії, п'єса повинна була починатись з експозиції, зав'язки, плінно переростати в кульмінаційний пункт і певним закам'явленим засобом підійти до розв'язки. І дивно, що наша революційна драматургія довго додержувала цих класичних зразків побудови драматургічного твору. Але й до Романа Примера деякі драматурги ставили перед собою завдання зламати застарілу драматургічну структуру. Наприклад, Л. Первомайський робив спробу зламати цю структуру, але ця спроба залишилася тільки спробою створити нові принципи побудови п'єси. Тому його п'єса „Коммольці“ — лише відірвані одне від одного драматургічні уривки, нанизані на один тематичний стрижень. У Романа Примера цей злам переростає в свою оригінальну архітектуру. Але цього переростання не сталосяб, коли б автор користувався старими засобами показу людини. Якщо в старих драматичних театрах людину показували головню в побуті, і через ці побутові умови відбивали все внутрішнє життя героя, то в „Еквіваленті“ ми маємо зовсім нові засоби. Це показ героя з інтелектуального боку, це показ його поглядів на події й висновки. У цілому це й є нова, сучасна метода показати людину. У „Еквіваленті“ нема професорів за столом, нема зайвих розмов про нові ситуації в житті. Головний фокус характеристики героя — це точка, де перетинаються його погляди на науку й життя. А комсомольці?... Комсомольці? — Майже через усі інтриги всіх драматичних творів про громадянську війну, про

соціалістичне будівництво вони пройшли галасливим натовпом юнаків.

І тут, читачу, автори беруть слово, як комсомольці.

Хіба це справді так? Хіба комсомольці лише співають пісень і галасують? Лише клацають рушницями? Лише мліють від молодого кохання? І хоч як дивно, в „Коммольцях“ Леоніда Первомайського, у п'єсі про комсомол, комсомольці показані головне в такому сексуально-побутовому розрізі. Хіба це так треба було показати? Чому комсомолец Первомайський не побачив комсомольців у боротьбі за навчання, за п'ятирічку, не показав молоді комсомольської впертості в боротьбі за перетворення цього гасла в життя?

В „Еквіваленті“ комсомольці в лабораторії, над мікроскопами, біля складного наукового приладдя. Це перша спроба показати комсомол не галасливим натовпом юнаків, а на конкретній роботі реконструктивної доби. Годі солоденьких побутових дрібниць! Годі галасу та деклямацій! Якби, наприклад, Цвіркун з його „гарячими промовами, діловим обличчям і революційною шевелюрою“ був виведений в „Коммольцях“ то там він був би „справжній“ комсомолец, але в нових умовах „Еквіваленту“, у новому комсомольському оточенні він опинився поза лавами комсомолу. Це між іншим, головне ж те, що комсомольців у „Еквіваленті“ виведено за новою методою показу з інтелектуального боку.

Сьогодні, коли розпочато творчу дискусію, обговорення кожного твору треба підняти на принципову височину визначення його творчої методи. Зараз, після такого розгляду „Еквіваленту“, не важко визначити його творчу методу. Власне кажучи, вона вже визначена. „Еквівалент“ — п'єса науково-публіцистичного жанру. Взагалі публіцистичний жанр бере свій початок від роману Чернишевського „Что делать?“ У чому завдання публіцистичного роману? Завдання в тому, щоб не висвітлювати вчорашніх проблем, уже розв'язаних життям, щоб ставити проблеми і примусити ті кола людей, на які орієнтується роман, розв'язувати їх.

Як бачимо, науково-публіцистична п'єса Романа Примера „Еквівалент“ не плентається в хвості вчорашнього технічного дня. Вона бере технічне завтра, ставить його під мінні рефлектори діалектично-матеріалістичного погляду на нього і організовує технічну думку тисяч пролетарів-винахідників. Така висока перспектива п'єси відкидає геть опортуністичні претенсії деяких поміркованих людей про те, що в п'єсі дуже багато світових винаходів. Отже п'єса науково-публіцистичного жанру. Такий жанр примусив Романа Примера показувати людей з інтелектуального боку, ламати старі канони драматургічної архітекτονіки. Але не завжди Пример на височині своєї методи. Складність соціальної природи деяких героїв (Карпін, Шустов) іноді змушує автора через недосконалу ще майстерність від-

ступити від своїх творчих принципів. Пригадаємо галюцінації Карнін і Шустова, які цілком запозичені з старих мелодрам. До цього треба ще додати не досить високу художню культуру мови. Але це хвороба зростання. В усякому разі „Еквівалент“ п'єса нова, переламна для цілої української драматургії. Між іншим, ця п'єса вимагає зовсім нового оформлення не тільки сцени, а цілого театру, вимагає великої роботи режисера й актора.

За Воапівськими та Вуспівськими принципами, що виходять з керівних статтів, творча дискусія повинна провадитись не лише декляраціями та програмними статтями, а головне художніми творами.

І сьогодні, в реконструктивну добу бурхливого будівничого наступу, підчас розгорненої творчої дискусії п'єса „Еквівалент“ повинна також викликати зустрічні творчі хвилі. Взагалі про українську пролетарську драматургію можна сказати, що вона останнім часом надзвичайно активізувалась. „Кадри“, „Справа честі“ Ів. Микитенка, „Еквівалент“ Романа Примера, „Підземна комуна“ Л. Недолі, „Ровесники п'ятирічки“ Первомайського, все це п'єси останнього часу.

І творчі завдання української пролетарської драматургії полягають насамперед у нових методах показу людини. Подруге, пролетарські драматурги повинні зрозуміти публіцистичність нашої доби і дати твори, варті цієї доби.

* * *

Пролетаріят Радянського Союзу вирушив у бій за техніку. Цього вимагає від нього розгорнуте соціалістичне будівництво. Чи може письменник стояти осторонь цього великого походу? Ні! Не може! Про це свідчить п'єса Романа Примера, просякнена ентузіазмом боротьби за техніку, насичена великою силою пропаганди за науку, за техніку. І цим ідейним настановленням п'єси „Еквівалент“ Роман Пример, як пролетарський письменник — комуніст виконує конкретне завдання партії. П'єса є відгук на промову т. Сталіна про опанування техніки. В цілому вона ще раз доводить, що „нема таких фортель, яких більшовики не взяли б“.

П'єса Романа Примера є ще один переможний крок вуспівського наступу на театральному фронті¹.

А. КЛОЧЧА

ЗА ГЕГЕМОНІЮ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Промова на пленумі ВОАПІ

Товариш Авербах у своїй доповіді розгорнуто поставив наші питання, питання ВОАПІвської праці, як по літературно-політичній лівії, так і по лінії теоретичній, по лінії розгорнутої

¹ П'єсу „Еквівалент“ було зачитано на об'єднаних зборах центр. студії ВУСПІУ.

творчої дискусії. Тов. Авербах відзначив, що на пролетарській літературі, на кожному окремому національному загонові лежить зараз відповідальність за всю радянську літературу. Розглядаючи в цьому освітленні факти праці українських напоствівців, ми мусимо ще раз підкреслити правдивість зауважень, що їх зробив тов. Авербах, про те, що ми часто прохлопуємо, проморгуємо вияви буржуазної ідеології, вияви буржуазних вилазок. Я не можу погодитися з думкою тов. Коряка, про те, що творчість Яновського йде під гаслом романтики, яка згасає, з тим, що він у своєму виступі сказав, — була, мовляв, висхідна романтика, а зараз вона йде по спадній лінії.

Увесь секрет у тому, що й раніше була революційна романтика, яка виражала ідеологію революційної інтелігенції, а, з другого боку, була романтика і реакційна, і якраз навіть на перших кроках своєї творчої діяльності Яновський був типовим представником саме реакційної течії в нашій попутницькій літературі. Візьмемо, напр., той факт, що ці самі, так звані, романтики прикриваючись різними гаслами, на взір відомого, що „коли говорять пушки, мистецтво мовчить“, у той же час, ні в яким разі не цураються нашої актуальної тематики як от буржуазна письменниця Галина Орлівна, що її книжку видано 20000 примірників, отже рекомендовано українському читачеві, вона пише про колективізацію, але як. У книжках, виданих ЛІМ'ом, ми читаємо: колись були вільні козаки, що не були ніколи кріпаками, а зараз ці козаки ідуть до колгоспів. Тобто, по суті, Галина Орлівна, одна з представників і виразників націонал-демократизму на Україні, ця сама Галина Орлівна колгоспи змальовує, як своєрідну кріпаччину і т. д. Це ще раз підкреслює потребу уважніше стежити за всякими виступами й вилазками необуржуазних письменників і своєчасно викривати всі виступи наших класових ворогів.

Зважаючи на все це, треба розгорнути якнайжорстокішу самокритику, яка б сприяла праці наших організацій.

Я скажу про свою помилку, про помилку з цитатами. Там, справді, випали дужки, і тому перекрутили цитату, і через цю мою неохайність, що переросла в помилку, постала можливість найтиповішому дрібнобуржуазному письменникові прикриватися довгий час ім'ям пролетарського письменника. На мою помилку напав насамперед Масенко і лише в останній ліквідаційній резолюції „Пролітфронт“, „пролітфронтівці“ визнали, що я, по суті, вірно тлумачив суть питати. От як наші вороги використовують наші помилки. Тому я вдячний тов. Городському, що так запально доводив, що я не визнав цієї помилки з невірним цитуванням. Навпаки, не один раз у своїх громадських виступах я говорив і засуджував цю помилку з цитатою.

Далі, ніколи „Молодняк“ не уявляв собі, що у нього „на Шипке все спокійно“. У нас були і свої приват-доценти, що

проповідували з науковим апльомбом ідеалістичну нісенітницю. Тов. Пронь уже сказав, що ми їх били. Ми дійсно боролися за кожну потрібну нам людину, і тільки застосували всіх засобів впливу й виховання, ми вилучили переверзевця Леоніда Смілянського і ворончика П'ятковського, як і тих письменників, що спочатку виявили себе, як комсомольці, а потім під впливом дрібнобуржуазної ідеології переродилось на завзятих представників цієї дрібнобуржуазної ідеології, як от Фомін. Ми провадили у своїй організації жорстоку самокритику, але все ж недостатню.

Самокритику треба ще розвивати, і всі наші документи, оголошені в журналі „Молодняк“ та в газеті „Комсомолец України“, свідчать, що ця самокритика у нас була. Але що ця самокритика недостатня, про це свідчить не тільки те, що у нас були помилки правого характеру, але й те, що у нас були помилки лівого характеру, коли один з наших товаришів, Давид Копиця, виступив із безглуздою статтею, яскраво ліво-ухильницькою, навіть із троцькістським відтінком. Цю статтю критикував у своїй статті, правда мало, наш секретар т. Ісаєв. Безперечно, що помилки були в наслідок недосить розгорнутої самокритики в „Молоднякові“. Отож я й кажу, що „Молодняк“ недосить розгорнув самокритику. Так само ми недосить працювали в суміжних ділянках мистецтва. Це трапилось через те, що ми не вміли розташувати свої сили. Правда, коли представники України пригадають, то вони повинні будуть визнати, що на драматургічний фронт ми теж кинули частину сил, і п'єси наших молодих драматургів завоюють сцену, але цього явно було мало. У нас до цього часу є своєрідна українська церковщина і український націоналізм; композитор Давидовський, наприклад, видає пісні з націоналістичною музикою Кубані, і ці пісні з'являються й на Україні. Все це свідчить про те, що молодняківці недосить працювали в галузі суміжних з пролетарською літературою мистецтв. Але це не значить, що ми там зовсім не працювали, ми працювали, але недосить. Так само ми боролися разом із ВУСПП'ом з тими проривами, що траплялися в пролетарській літературі, при чому „Молодняк“ ніколи не вважав, що він конкурує з ВУСПП'ом. Ми змагалися й будемо змагатися, але ми не конкуруємо і ніколи не конкурували, про що відзначено у ВУСПП'івських документах: я запропонував би переглянути останні документи з книжки Овчарова, де сам ВУСПП у своїх постановках Секретаріату підкреслив, а „Молодняк“ це зараз підкреслює, що ми зовсім не такі жахливі кровожерні звірі, якими хоче змалювати тут „Молодняк“ тов. Городекой. Ми працювали разом із попутниками, у нас було і внутрішнє попутництво, наш сектор критики віддавав дуже багато уваги роботі з попутництвом, щоб допомогти попутникам вижити свої хитання й зробитися з попутника спільником, але ми ніколи не здавали своїх принципових позицій.

Наприкінці я хочу зупинитися на тому творчому повороті що ми його маємо в організації в зв'язку з призовом ударників. „Молодняк“ разом із ВУСПП'ом провадив призов ударників. Правда, основний мінус цього призову є те, що у нас у „Молодняку“ (я не знаю, як у ВУСПП'і) не міцно закріплені ці ударники. У нас є літературні гуртки, у деяких триває жорстока класова боротьба, напр., у Запорізькій організації класовий ворог намагається використати літературні гуртки, тут же починається жорстокий бій, і ми цього класового ворога розбиваємо вщент. Іводі наші гуртки хоріють на літературщину, але ми маємо і кращих, на яких ми мусимо рівнятися. Із цих кращих я можу послатися на працю нашої групи херсонської організації, групи, що працює на заводі ім. Петровського і бере участь у конкретній боротьбі за промфінплян; потім можна відзначити Крюківський літературний гурток, що увімкнувся своєю творчістю у виконання промфінплану. Взагалі наш творчий поворот характеризується тим, що молодняківці стали обличчям до тематики реконструктивної доби. Ми працюємо, може недосить, але ж ми починаємо розгортати працю з масою ударників, покликаних до літератури.

Показ героїв праці, що їх мусить знати вся Радянська країна, повинен посісти в творчості нашої організації перше місце. У цьому напрямку ми перешиковуємось. У нас на Україні про Карташова, винахідника безперервного видобутку вугілля написав не хто інший, як наш молодняківець Олекса Обідний; але специфіка України полягає в тому, що нам доводиться боротись у комсомольській літературі за комсомольську тематику, бо досі траплялися такі явища як те, що теперішній член ВУСПП Іван Лакіза видав книжку Б. Тенети „Гармонія і свинушник“ і називав її шедевром, а тимчасом це міщанська паскудна книжка. Лакіза ж як тільки міг цитував Леніна і вважав, що він дає вірні філософські настановлення (Микитенко: „Це було за два роки до вступу його в лави ВУСПП“). Ми про це говорили й писали.

Закінчуючи, треба відзначити, що „Молоднякові“ треба ще дуже багато працювати, розгортати самокритику і боротись разом із ВУСПП'ом, як це було й досі.

БІБЛІОГРАФІЯ

КРИВБАС літературно-художній ілюстрований щомісячник криворізької організації Всеукраїнської спілки пролетарських письменників (ВУСПП). № 1, тираж 3000.

Нечуваний зріст пролетарського літературного руху, поповнення лав ВУСПП, основної пролетарської письменницької організації на Україні, робітниками — ударниками, що їх покликано до літератури, — всі ці факти викликали до життя на периферії кілька нових журналів („Металеві дні“ — Одеса, „Стапелі“ — Миколаїв, і нарешті „Кривбас“ — Кривий Ріг).

Заснування бойових ВУСППівських журналів в індустріальних центрах, звичайно, виходить далеко за межі вузько-літературного явища, насамперед це є факт величезної політичної ваги.

А тому цілком вірно в статті „Воротися за велике мистецтво більшовізму“, що йде від імені Криворізького Міськпаркому й починає собою перший номер „Кривбасу“, про вихід цього журналу говориться, як про досягнення „парторганізації та всієї пролетарсько-гірницької й радгоспно-колгоспної громадськості Криворізького залізничного басейну в боротьбі за здійснення національної політики нашої партії, в боротьбі за створення української пролетарської, національною формою та соціалістичною змістом культури“.

Творчий матеріал, що його вміщено у „Кривбасі“, досить різноманітний: тут і початок роману, і оповідання, і вірші, і навіть п'єси.

Тема п'єси на чотири картини „Пильний шахтарю!“ — шкідництво. Автор-початківець не уникає схематизму в показі класового ворога, що пролазить на виробництво. Багато соковитіше вийшли витримані в сатиричних тонах зарисовки шахтарів, що збилися з путі, — п'яниць, прогульників. Вірно намічена постать Костя Невтоми, секретаря партосередку, колишнього червоногвардійця.

Дія послаблюється наївністю деяких ситуацій, наприклад, у третій картині, коли Москва (розкуркулений в одязі шахтаря) розповідає Чиріві про дні минулі: „жили, братухо, що більше й не будемо так жити. У мого батька, к примеру, було четверо коней, п'ять корів, землиці кусень чималий, а тепер — ані чого. Сутужно стало, зовсім виходу немає, то батько в колектив подався. Не прийняли. Куркуль, кажуть“.

Правда, він каже це „товаришеві соціальним походженням“, але дія відбувається в шахтарському гуртожитку і в приміщенні, де провадиться ця розмова, — багато „сторонніх“.

Така небережність класового ворога неприродна.

Звичайно, хиби, подібні до наведеної, у п'єсі легко усунути. Річ у цілому може мобілізувати думку глядача, загострити його увагу на ще чужинішому ставленні до підступів класового ворога.

Простість тексту й конструкцій, потрібних для постанови, дають можливість виставляти п'єсу в клубах.

Темою оповідання „Догана“ М. Криворізького є боротьба гуртка ентузіастів і, насамперед, комсомольця Буяна з бюрократами, що гальмували ініціативу мас.

Оповідання безумовно актуальне, постать Буяна показано не плякатно. Обличчя його, — зважаючи на вузькі рамки оповідання, — автор змальовує з можливою повнотою.

Навіть така напіванекдотична подробниця, як курорт, що його передчасно залишив Буян, і своєрідне „дезертирство“... на виробництво (за цей вчинок осередок висловлює йому догану) не є хиба й тільки доповнює портрет персонажа.

В ескізі „Дід Семен“ П. Ногін поставив собі завданням подати образ ветерана праці: дідусь уперто не хоче переходити на легшу працю, боячись, позбутися книжки ударника, що він її держить як прапор.

Автор лише частково впорався з темою. Ми кажемо частково тому, що П. Ногін не виявив тих чинників, що зумовили таке свідоме ставлення до праці від старого робітника. Вожі в старі часи, очевидно, в міру довголітньої звички прихилилися до своєї праці. Очевидно, в психіці діда Семена за часів революції відбулися якісні зміни і його прихильність до виробництва різнилася від прихильності попередніх ветеранів, бо вона має цілком інше коріння. А це треба було показати.

Звичайно, авторові тяжко було в невеличкому нарисі досить глибоко розробити таку тему, але тоді треба було розширити рамки твору, від чого він тільки виграв би.

Ми зупиняємось докладніше на цих моментах тому, що вони мають глибоке принципове значіння. У показі героїв праці навіть досвідчені майстри слова роблять подібні помилки. Тимчасом треба завжди пам'ятати, що в нас відбувається не просто змагання, а саме соціалістичне, що ударництво — не гонитва за ефектними показниками, а свідомо напружена праця коло виконання класових завдань.

Про роман „Ми“ Л. Юхвіда передчасно говорити, бо він ще ввесь не видрукований.

У поетичному секторі журналу відзначаються вірші В. Щаблія „На світанку“ і П. Плахоття „Зростає завод!“. Перший з них цікавий як нарис трудових буднів відкотника. Спроба поета подати у віршах образ живого робітника варто, звичайно, вважати позитивною ознакою. Самий вірш Щаблія чіткий, динамічний. Наводимо кінцеві рядки вірша:

„На світанку захмарилося небо.
Поруділо й набрякло
Мов повсть.
Злива билася,
Вила на щєбні,
Сивий ранок
Горбами
Повз.
А Микола —
Розхристаний,
Радий —
Вітровієм, зливі на зло,
Зав'язав гомінку естокаду
Переможної пісні
Вузлом.

Тут, не зважаючи на велику увагу, що її приділяє автор пейзажеві, немає звичайного милування з природи: стихійні труднощі подані для того, щоб зробити відчутнішою ту трудову напругу, що потрібна для перемоги тих труднощів.

Як виняток, трапляються високомовні рядки, що випадають із загальнобуденного тону, наприклад:

„Неспокійне Миколіне серце,
Вщєрть налите гарячих ідей“.

П. Плахоття в своєму вірші подає картину будівництва заводу на місці, де раніше був дикий степ. Автор вміло користується з вірша, що нагадує розмовну мову:

„Ударники піднесли гасло,
По суті владним тоном:
„Знайти мільйони там,
Де мали одиницю“.
Хай швидше ж бетонярі
Заллють копань бетоном,
А жвавий вомбайнер —
Збира мерщій пшеницю.“

Те, що Плахоття взявся накреслити картину всього нового будівництва, спричинилося до деякої схематичності в показі виробничих моментів.

Надалі молодий автор мусить врахувати свої, покищо скромні, образні засоби, і попервах ставити собі не такі складні творчі завдання. Тільки в такому разі він зможе показати живі справи, живих класових людей.

Закінчуючи огляд матеріялу, що його вміщено в першому номері „Кривбас“, ми приходимо до висновку, що в цьому журналі, який взяв в основі правильну лінію (актуальна тематика, ставка на автора-призовника) обіцяє бути надійною зброєю в арсеналі пролетарської літератури.

Вор. Бездомний

ЗМІСТ ЖУРНАЛА „ГАРТ“ ЗА 1931 РІК

РОМАНИ. ПОВІСТІ. ОПОВІДАННЯ

Бездомний В. Стихийне лихо, оповідання. I-II—202. Вобриків Д. Перемагає молодість. XII. Гордієнко К. Артіль, з повісти XI—63. Гордієнко К. Вибори, розділ з повісти. III—7. Залка Мате. Село за туманами, роман. I-II—125, III—54, IV—26. Кириленко І. Перешихтовка, роман, X—5, XI—5, XII—5. Коган А. Інженери, з роману. X—126. Кузьмич В. На околиці Дніпрельстану, з роману. IV—5. Кузьмич В. Сліпий комуніст, з роману. IX—52. Кундзіч О. Підземні зустрічі вибійника Вілли, з роману. XII—62. Ле І. Інтеграл, роман. V—7. Ледянко М. Всі на гора, з роману. VII-VIII—9. Мандрівний С. Оксанині стежки, оповідання. IV—101. Миколюк В. Три ордени, оповідання. X—95. На заводі, конкурсне оповідання. V—67. Перша ударниця, конкурсне оповідання. XI—88. Пустинський Й. Ванна, оповідання. V—52. Ром, конкурсне оповідання. VI—13. Топчий І. Кайло, оповідання. VII-VIII—51. Чигирин В. Людина, що втекла з Донбасу, оповідання. XII—93.

ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ І СЦЕНАРІЇ

Майський М. Перпетуум мобіле, сценарне лібретто. III—131. Микитенко І. Кадри, п'єса, I-II—5. Микитенко І. Справа честі, п'єса. IX—5, X—77.

ПОЕЗІЯ

Бехер Й. Р. Завод. V—5. Булатович М. Наступ ентузіастів. XI—60. Воскрекасенко С. Комсомольська ударна бригада. III—51. Гідаш А. Тут і там, з поеми. X—72. Голованівський С. Так починається пісня, напівпоема. VI—5. Гопта М. В кузні. III—129. Гримайло Я. Уривок з поеми „Комуна“—VII-VIII—5. Гурейв О. Руда. IX—86. Дибек В. В заводі IV—24. Дибек В. Споруди. III—128. Зимний Л. Уривок з поеми „Війна кляс“. XI—98. Іванович В. Про електрозварника. XI—101. Калянник І. Подорож до Сталінограда. III—6. Калянник І. Як ми боролись за 140. VII-VIII—53. Кононенко П. Перемога. XII—91. Кононенко П. Психі. I-II—124. Кононенко П. Танк. III—5. Масляний О. Над руднями. I-II—200. Михайлюк А. Грандіозні гірницькі збори. XII—132. Мельник П. Штурмова ніч. XII—121. Муратов І. Ліричне. Чорний експрес. VI—47. Нагнибіда М. Обов'язок. XII—60. Надіїн Д. Розмова пролетарів X—152. Ніценко Д. Спогади. V—49. Олійник М. Мої сусіди, поема, X—118. Олійник С. Шофер емтеес. V—65. Прокуда І. Поезія. IV—100. Райтенблат М. Листи. VIII-VII—50. Райтенблат М. Потяг до столиці. IV—121. Собко В. Ми йдемо на гора. III—207. Собко В. Погляд вперед, з поеми. XI—78. Собко В. Рот Фронт. XII—105. Упенік М. Пісня про п'ятирічку. I-II—201. Упенік М. Ударний травень VII-VIII—48. Фомін Є. Пригоди Диркіна, з поеми. V—88. Чорний. Будівництво. III—209. Чорний. Згадка. IV—26. Шаблій В. Шахти. XII—106. Шаргородська Х. Комсомольцям-ударникам Дніпробуду. IV—101.

НАРИСИ

Борґес С. Дайош п'ятирічку за чотири роки. III—209. Голованівський С. Ось він—Неаполь. III—143. Епштейн Ш. Ленін, як я його бачив. I-II—215. Мисик В. Ніч в Олександрфельді. VI—50. Собко В. Ростуть стіни. XII—124. Трублаїні М. З кн. „Людина поспішає на Північ“. V—106.

СТАТТІ

Авербах Л. Бойові завдання прол. літератури, стенограма доповіді. V-VI—66, IX—87. Бригада (І. Ткаченко, Л. Чернець, І. Юрченко). Українська перевіряльність. VII-VIII—107. Вишневецький І. Кац. „Еквівалент“ Ром. Примера та творчі завдання пролет. драм. XII—139. Городской Я. Від богем до пролетаріату. VI—96. Демчук П. Шевченко і його учателі філософії. IV—168. Ключа А. За гегемонію пролетарської літератури. XII—147. Коряк В. Есперанто. X—158. Коряк В. За творчу методу. X—154. Коряк В. „Огнецвіт“. XI—103. Кулик І. Народження героя. III—215. Микитенко І.

ВУСПП перед новими труднощами. I-II—252. Микитенко І. За розгортання творчої дискусії на Україні. IX—32. Микитенко І. У боротьбі за ВОАППівську єдність, стеногр. доповіді. VII-VIII—89. Макаренко Ю. „Забой“ за осінньо-зимовий період. I-II—259. Новицький М. „Двоєдиний“, III—219. Романченко. В хащах формалізму. XI—118. Фефер І. Завдання єврейської пролет. літератури, стенограма доповіді. VI—62. Чередниченко В. Стан сучасної осетинської л-ри. III—234. Чернець Л. Проти епігонів формалізму. IV—194. Щупак С. Підсумки першого етапу творчої дискусії на Україні. IX—138.

БІБЛІОГРАФІЯ

„Бригада“ (Ткаченко І., Чернець Л., Юрченко І.). Масенко Т. Ключ пісень. V—132. Бригада (Ткаченко І., Чернець Л., Юрченко І.). Бажан М. Поезії. V—138. Бездомний В. Голованівський С. Василь Найдя. X—165. Бездомний В. Городекой Я. Тракторобуд. X—163. Бездомний В. „Кузбас“. XII—150. Бездомний В. Кузня героїв. XI—125. Гельфандбейн Г. Крижанівський С. Енергія. Чепурний Дм. Земля. IV—202. Гельфандбейн Г. Цукер В. Надлом. VI—109. Г. Г. Шелюк І. Комун. ім. Сталіна. V—137. Леонід. Коцюба. Бронзові люди. VI—107. Петніков Г. Бехер Й. Р. Der grosse Plan. XI—127. Старинкевич Л. Дмитерко Л. і Пригара М. Сорочинська республіка. I-II—270. Старинкевич Л. Лан О. Нааустріч сонцю. I-II—273. Старинкевич Л. Тардов М. Шанці. III—240.

ХРОНІКА. ІНФОРМАЦІЯ

Постанова бюро комфракції ВУСПП в справі консол. зборів VI—165. Програма для роб. літературних і рецензентських гуртків I-II—283. Пролетарська література СРСР рапортує тов. Сталіну. VII-VIII—63. Резолюція загальних зборів Пролітфронту в справі консолідації. I-II—264. Резолюція Секр. ВУСПП та „Молодняка“ про 2 Пленум ВОАПП. VII-VIII—119. Стенографічний звіт заг. зборів Харк. орг. ВУСПП 24-II—1931 р. IV—122. Хроніка. I-II—278, III—245, IV—210, V—141, VI—112, VII-VIII—122, IX—150, XI—130.

Центральна Наукова
БІБЛІОТЕКА при ХДУ
Ізв. № 170640

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

З М І С Т

	Стор.
Іван Кириленко — Перешихтовка (роман)	5
М. Нагнибіда — Обов'язок (поезія)	60
О. Кундзіч — Підземні зустрічі вибійника Віллі (уривок з роману)	62
П. Кононенко — Перемога (поезія)	91
Віт. Чигирин — Людина, що втекла з Донбасу (оповідання)	93
В. Собко — Рот Фронт (поезія)	105
В. Шаблій — Шахти (поезія)	106
Дм. Бобриків — Перемагає молодість (оповідання)	107
П. Мельник — Штурмова ніч (поезія)	121
В. Собко — Ростуть стіни (нарис)	124
А. Михайлюк — Грандіозні гірницькі збори (поезія)	132
Д. Вишневський — З. Кац — „Еквівалент“ Романа Примера та творчі завдання прол. драматургії (стаття)	139
А. Ключчя — За гегемонію пролетарської літератури	147
Бібліографія	150
Зміст Гарту за 1931 рік	153

ПЕРЕДПЛА
ЧУЙТЕ!
ЧИТАЙТЕ!
ПОШИ
РЮЙТЕ!
ЛІТЕРА
ТУРНО
ХУДОЖНІЙ
ТА КРИ
ТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ
Р І К
ВИДАННЯ
П'ЯТИЙ

Г А Р Т

ОРГАН ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ
ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
(В У С П П)

РЕДАГУЮТЬ: І. КИРИЛЕНКО, Б. КОВАЛЕНКО,
В. КОРЯК, І. КУЛИК, І. МИКИ-
ТЕНКО, Г. ОВЧАРОВ, С. ЩУПАК

Своєчасно знайомить читача з новими художніми творами пролетарських письменників так України і Радсоюзу, як і за кордоном, містить ґрунтовні статті з теорії літератури, дає критичні розвідки про сучасне українське письменство, розробляє питання стилю доби, подає методичні вказівки для робітників-ударників, призва-

Г А Р Т

них в літературу, друкує їхню творчість, дає багату літературно-мистецьку хроніку так радянську, як і за кордоном. Повинен бути настільним журналом кожного робітника-активіста, комсомольця, культробітника і взагалі кожного, хто хоче бути в курсі справ української пролетарської літератури

П Е Р Е Д П Л А Т А:
НА 1 РІК — 6 КРБ., НА 6 МІС. — 3 КРБ. 25 КОП., НА 3 МІС. — 1 КРБ. 75 КОП.
Ц І Н А О К Р Е М О Г О Ч И С Л А 75 К О П.

ПЕРЕДПЛАТУ здавайте або безпосередньо до головної контори періодичних та передплатних видань Укрнигцентру ДВОУ, Харків, Сергієвський майдан, Моск. всієї ради, № 11 або до мікрайонових контор періодичних та передплатних видань Укрнигцентру по всіх великих містах України, а також до поштових контор і листонешам. В м. Харкові — вул. Вільної Академії 41, або викидайте впоширювальних телеф. 96-27

А Д Р Е С А Р Е Д А К Ц І Й:
Х А Р К І В, П У Ш К І Н С Ь К А, № 46, ТЕЛ. 57-28